Pitești

Restituiri

Revistă document a Centrului Cultural Pitești

Anul XVII ■ Nr. 4 (54)/2019
Serie nouă ■ 4 lei

Biserica Maica Precista, str. Crinului, Pitești

Sumar

Restituiri Pitești

DIRECTOR DE ONOARE:
prof. Marius CHIVA

CONSILIUL ŞTIINŢIFIC:
conf. univ. dr. Claudiu NEAGOE
cercet. şt. III dr. Oana Andreia SÂMBRIAN

COLECTIVUL DE REDACŢIE:
Redactor-şef: dr. Marin TOMA
Secretar de redacţie: Simona FUSARU

Redactori:
prof. dr. Elena STEFĂNICĂ
drd. Octavian DĂRMĂNESCU
ing. Nicolae COSMESCU

Relaţii cu publicul: Carmen SAITA

ADRESA REDACŢIEI:
Centrul Cultural Piteşti,
Calea Craiovei, nr. 2 (Casa Cărţii)
Tel./fax.: 0248 219976
www.centrul-cultural-pitesti.ro
e-mail: restituiripitesti@gmail.com

Revista *Restituiri Piteşti* apare trimestrial sub egida Consiliului Local şi a Primăriei Piteşti. Revista publică articole pe teme de istorie universală şi românească, sociologie politică, antropologie socială şi culturală, precum şi documente variate din Arhivele Naţionale ale Statului, Arhivele Militare Române şi arhive personale.

Responsabilitatea pentru conţinutul articolelor revine în totalitate autorilor (art. 206 C.P.).

ISSN: 1583-5863

Editor - Centrul Cultural Piteşti

Tiparul executat la TIPARG S.A.

Mânăstirile Robaia și Bascovele
Vetre de credință, spiritualitate și istorie în județul Argeș

Dr. Marius ANDREESCU

La 25 de km. de Pitești, urmând șoseaua spre Râmnicu-Vâlcea, în comuna Drăganu, satul Ursoaia, se află un loc, oarecum ascuns între dealuri și brazi, un loc plin de frumusețe, de harul și binecuvântarea lui Dumnezeu. Este Sfânta Mânăstire Bascovele, poate mai puțin cunoscută și vizitată, dar în care orice închinător sau pelerin care ajunge pe aceste meleaguri regăsește bucurie, liniște și pace sufletească, dar mai ales întâlnirea tainică prin rugăciune cu harul dumnezeiesc.

Aici te întâmpină cu binecuvântare și bucurie mărturisită Preacuvioșia Sa Stavrofora Petronia Dobrescu, stareța Mânăstirii Bascovele. Am cunoscut-o pe Preacuvioșia Sa Petronia acum aproape trei ani, când, prin voia și mila Domnului, am ajuns pentru prima dată la Sfânta Mânăstire. Am remarcat de la început fața strălucitoare a măicuței - așa cum obișnuiesc să-i spună închinătorii Mânăstirii, ochii plini de viață, cuvântul blând și plin de bucurie sinceră cu care m-a întâmpinat, evlavia, credința și voința pe care le exprimau întreaga sa ființă. Am ajuns la Mânăstirea Bascovele, așa cum scriam, nu întâmplător, ci prin voia și iubirea Domnului care mi-a descoperit aceste sfinte locuri datorită cuvântului și îndrumării primite de la Părintele Iacob de la Mânăstirea Turnu. Această fascinantă întâlnire era oarecum în contrast cu starea actuală a acestui Sfânt și vechi lăcaș de cult și de închinăciune care este Mânăstirea Bascovele, peste care timpul și vitregia vremurilor a lăsat urme adânci. Dar așa cum vom încerca să arătăm prin modeste cuvinte, menirea, crucea și voința Preacuvioșiei Sale Petronia este de a rectitori acest Sfânt lăcaș, de a revigora viața monahală în aceste locuri binecuvântate.

Cred că maicuța Petronia transpune foarte bine în viața de zi cu zi cuvintele Părinților deoarece a făcut din rugăciune lucrare, iar din lucrare rugăciune. Viața Preacuvioșiei Sale Petronia este o îmbinare fericită, plină de har între aceste două componente existențiale ale vieții monahale: rugăciunea plină de credință și evlavie, împreună cu lucrarea spre a împlini astfel voia Domnului.

Pentru a înțelege mai bine chemarea și vocația Preacuvioșiei Sale Petronia, trebuie să legam viața întru Domnul a măicuței de cele două Mânăstiri care poartă urmele ființei Sale, rugăciunea și lucrarea sa: Robaia și Bascovele, ambele situate în județul Argeș.

Conform documentelor care s-au păstrat, începuturile vieții călugărești din ținutul Robaia se situează pe la mijlocul secolului al XIV-lea din timpul înființării Mitropoliei Țarii Românești (1359), Valea Robaia, care oferea adăpost românilor din acele locuri în vremuri de primejdie și bejenie, a adăpostit de-a lungul zbuciumatei noastre istorii, de multe ori, sate întregi care se retrăgeau din calea năvălitorilor, așteptând cu răbdare trecerea lor.

Legenda spune că în urmă cu 8-9 secole, în noaptea Învierii, au năvălit barbarii, au ucis bărbații, au incendiat biserica în care au ars de vii femei și copii și au luat robi. Martiriul acestora a sfințit locul, făcând ca peste ani apa limpede și curată a unui izvor care țâșnește de sub o stâncă din apropierea actualei Mânăstiri Robaia să fie leac tămăduitor pentru mulți oameni. În memoria celor care au suferit moarte martirică în aceste locuri s-a ridicat ulterior un schit al cărui nume amintește de robii răpiți de tătari: Schitul Robaia.

Actuala Mânăstire Robaia este situată în satul Robaia, comuna Mușetești, județul Argeș, la aproximativ 25 de km. de Curtea de Argeș, spre Câmpulung Muscel. Hramurile edificiului religios de pe Valea Robăii sunt Sfântul Mare Mucenic Gheorghe și Izvorul Tămăduirii. Matei Basarab, printr-un hrisov din 10 august 1648, dădea lui Sava din Furdulești și soției sale, Livera, o moșie în satul Mușetești. Boierul Sava și soția sa Livera au construit din piatră Mânăstirea Robaia, înlocuind vechea construcție din lemn ridicată de banul Armega.

Existența Mânăstirii este pentru prima dată consemnată într-un zapis din 23 aprilie 1644 prin care boierul Sava împreună cu soția sa Livera și socrul său Mușat adeveresc faptul că au construit pe moșia lor sfânta Mânăstire din temelie de piatră, în apa Robăii. L-au ales ca ocrotitor al acesteia pe Sfântul Mare Mucenic Gheorghe. Ctitorii au înzestrat Mânăstirea cu sate și cu moșii și l-au așezat ca egumen pe părintele Sava ieoromonahul.

Livera și fiul ei logofătul Mihai, în anul 1671, au închinat așezământul monahal mânăstirii Curtea de Argeș, iar în 1793, când a fost înființată Episcopia Argeșului, Robaia a devenit metoc al acesteia.

S-au efectuat lucrări de refacere în anul 1704, după distrugerile provocate de incendiul din acel an. La începutul secolului al XIX-lea, prin strădania Episcopului cărturar Iosif I s-au efectuat alte lucrări de refacere și consolidare a Mânăstirii. Între anii 1843-1868, la îndemnul Episcopului Ilarion, starețul Visarion, secondat de Teodosie duhovnicul și Naum monarhul au întreprins ample lucrări de extindere, toți trei fiind considerați ctitori de vrednică amintire. În secolul trecut așezământul monahal era format din biserica Sfântul Gheorghe, o cloptniță cu două chilii și clădirea stăreției, construită în anul 1935 prin grija Episcopului Nichita Duma. Biserica a fost repictată în anii 1848,1901 și 1951.

În perioada exodului creștinilor ortodocși din Transilvania, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, egumen la Robaia era viitorul Sfânt Cuviosul Sofronie de la Cioara (1764-1766), luptător ardelean pentru Ortodoxie, mentorul mișcării de opoziție față de unirea Bisericii Ortodoxe cu Roma.

Tot la Mânăstirea Robaia, meșterul zugrav Pârvu Mutu, considerat, pe bună dreptate, cel mai mare pictor bisericesc român, fondatorul școlii de pictură renascentiste în Țara Românească, promotorul artei portretistice religioase, dar și laice, și-a aflat aici liniștea sufletească și odihna veșnică în anul 1735 sub numele de schimonahul Pafnutie.

Pârvu Mutu Zugravul a fost proslăvit ca sfânt de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința din 4-5 iulie 2017, cu numele *Sfântul Cuvios Pafnutie- Pârvu Zugravul.* Proclamarea canonizării a avut loc la 6 august 2017, la Mânăstirea Robaia, iar prăzmuirea anuală se face pe 7 august.

Preacuvioșia Sa maica Petronia, stareță a Mânăstirii Robaia, la data canonizării a celui ce poate fi supranumit zugravul plin de har dumnezeiesc- Pârvu Mutu, caracterizează, sintetic, activitatea și personalitatea acestuia în albumul domniei sale *Prețuirea mea pentru Sfântul Cuvios Pafnutie Pârvu Zugravul de la Robaia*:

Pârvu Mutu Zugravul a trăit și a lucrat în vremea apogeului cultural al epocii medievale românești. În această fervoare spirituală, artistul a reușit să ofere contemporanilor săi și celor din viitor măsura deplină a abilităților și harului său artistic, excepționala opera artistică ce a creat-o, substituindu-se acestei culmi sau vârf cultural.

În ultimele decenii ale secolului XVII-lea, totul participa la apariția și existența istorică a acestui vârf cultural: dorințele spirituale ale celor ce conduceau treburile țării, posibilitățile materiale și

financiare, fiindcă erau timpuri de relativă liniște și prosperitate economică, schimburi politice, diplomatice, culturale și economice mult mai ample cu toți cei din vecinătatea țării, și nu în ultimul rând o moștenire istorică de la care se revendicau în permanență trăitorii sfârșitului de secol al XVII-lea. Pârvu Mutu Zugravul a dat măsura unei străluciri artistice fiindcă și epoca în care a trăit exprima ea însăși o strălucire culturală și artistică nemaiîntâlnită până atunci în civilizația Țării Românești. A fost un pictor de excepție, fiindcă a trăit într-o epocă culturală de excepție.

Dar această fericită și fertilă vreme de apogeu și strălucire culturală își are originile, sâmburele, rădăcinile și pornirea dintr-o altă vreme, dintr-un alt timp, din cel al începutului de secol al XVI-lea, din vremea strălucitului voievod Neagoe Basarab, care reușește să preia filonul istoric și cultural al țării și să-i deschidă o pagină frumoasă ce va culmina în vremea voievozilor Șerban Cantacuzino și Constantin Brâncoveanu.

Mânăstirea Robaia, loc cu influență duhovnicească în evul mediu românesc, deținea un patrimoniu bibliofil remarcabil, rod al preocupărilor continue a stareților de a înzestra Mânăstirea cu cărți de ritual, dar și datorită actului generos al episcopului cărturar Iosif al Argeșului, care a donat Mânăstirii Robaia volume extrem de necesare pentru dezvoltarea slujbelor.

Înfățișarea actuală a Mânăstirii Robaia este legată și datorată în același timp de viața, rugăciunea și lucrarea Preacuvioșiei Sale Stavrofora Petronia Dobrescu care a slujit și s-a nevoit aici timp de 33 de ani dintre care ultimii 23 de ani în calitate de stareță. În cuvinte deosebit de frumoase și semnificative în același timp maica stareță Petronia arată cât de înrădăcinată este în sufletul și mintea ei Mânăstirea Robaia: *Avem fiecare un loc pe pământ căruia îi spunem simplu – acasă- sau – casa noastră. Pentru călugări, acasă sau casa noastră este mânăstirea de metanie, lăcașul mânăstiresc unde ne-am dăruit Domnului nostru Iisus Hristos prin legămintele monahale. Casa mea sau acasă este și va fi până la sfârșit Mânăstirea Robaia, căci aici este mânăstirea mea de metanie* (*op.cit.*, p.163).

Trebuie să menționăm că înainte de începerea reconstrucției în anul 1993, Robaia era practic o ruină, nu avea curent electric și nici măcar gard împrejmuitor.

Eforturile făcute de maica Stareță Petronia pentru reclădirea Mânăstirii și ale clădirilor necesare desfășurării firești a vieții de obște monahale sunt impresionante și dovedesc pe deplin credința tare, voința de oțel și dragostea profundă a Stareței Petronia care și-a pus sufletul, inima și viața pentru a reda acestei sfintei Mânăstiri strălucirea de altădată. Această lucrare a maicii Petronia a fost binecuvântată de Dumnezeu care, prin lucrarea Duhului Sfânt și pentru rugăciunile Maicii Domnului, a Sfântului Mare Mucenic Gheorghe, ocrotitorul măicuței Petronia și a tuturor Sfinților, i-a dat putere și credință măicuței să învingă multe și grele piedici și să finalizeze opera de rezidire a Mânăstirii.

La inițiativa și cu binecuvântarea Înalt Preasfințitului Calinic Arhiepiscopul Argeșului și Muscelului și sub directa, atenta și nemijlocită îndrumare a Preacuvioșiei Sale Petronia, stareța Mânăstirii Robaia au fost efectuate într-un timp relativ scurt ample lucrări de refacere și reconstruire a acestui sfânt lăcaș. Enumerăm câteva din aceste lucrări: a fost construit zidul de incintă al Mânăstirii, o lucrare monumentală, realizată în stil tradițional românesc; biserica a fost consolidată, zugrăvită, a fost acoperită cu tablă de cupru și a fost practic renovată din temelii. A fost repictată de renumitul zugrav argeșean Ion Savu și a fost înzestrată cu mobilier lucrat din lemn de meșterii Gheorghe Antal și Ion Vișan; construcțiilor mai vechi li s-au adăugat două clădiri, una a chiliilor cu două etaje și o alta a noii stăreții, cu cinci etaje, în care se află și câteva chilii. Au fost construite atelierele de confecționat veșminte preoțești, atelierul de pictură bisericească, trapeza și sala expozițională -Mânăstirea Robaia, străveche vatră de credință și de spiritualitate românească. A fost introdus curentul electric și alte facilități domestice necesare bunei desfășurări a vieții monahale.

În incinta Mânăstirii se află și un agheasmatar destinat slujbelor în aer liber, construit de Gheorghe Androiu din Mușetești și împodobit cu pictură în frescă de pictorii Ion Popa și Bârdici Găieșanu, precum și o troiță pictată de Gheorghe Sorin Nicolae și Marius Gologan. A fost reamenajată și Fântâna de leac din apropierea Mânăstirii.

Maica stareță Petronia s-a preocupat și de cinstirea marelui pictor de biserici Pîrvu Mutu Zugravul, acum Sfântul Pafnutie. A ridicat un monument impresionant pentru a cinsti astfel pe marele zugrav argeșean care a trăit ultimii ani de viață la Robaia, descris de măicuță în albumul mai sus citat. Crucea de la Robaia este realizată dintr-o singură bucată de piatră de calcar de Vrața cât și piedestalul pe care se află amplasat. Piatra are o strălucire anume, proprie, fiind diferită în funcție de unghiul din care este privită și de lumina ambientală. Piatra de Vrața este omogenă, colorată în nuanțe calde de crem și cu un drapaj unic. Acest tip de

calcar este deosebit de rezistent, fiind folosit în țara noastră încă înainte de primul război mondial. De asemenea, este rezistent și la șocuri și la alte fenomene fizice, comparativ cu cele mai multe soiuri de calcar. Cioplirea ornamentației și a decorației brâncovenești ale crucii s-a făcut manual, cu unelte clasice, dălți de diferite forme, ciocane de fier și pneumatice și a durat circa patru luni de zile. Crucea propiu-zisă are dimensiunile de 2,20 m. înălțime, 1,36 m. lățimea brațelor și o grosime de 22 cm., cântărind peste 800 de kg. Se poate observa raportul dintre înălțime și lungimea brațelor, raport ce se înscrie în valorile secțiunii de aur. Împreună, piedestalul și soclul se ridică la cca. 4 m.

Maica stareță Petronia nu a supravegheat din exterior toată această muncă și operă de reconstruire a Mânăstirii Robaia. S-a implicat activ în orice amănunt și a ajutat nemijlocit la desfășurarea lucrărilor. Maica stareță a fost practic arhitect, diriginte de șantier, constructor și zugrav, fiind prezentă în toate zilele și în orice loc al șantierului, cu sfatul, îndrumarea și munca sa. Măicuța a fost ajutată în aceste eforturi de mulți oameni credincioși: arhitecți, constructori, zidari și alți meșteri, toți răspunzând cu credință și bucurie la chemarea, îndemnurile și sfaturile maicii starețe.

Desigur, simpla enumerare a acestor impresionante lucrări de reconstrucție, toate finalizate, nu este în măsură să redea efortul, dăruirea și sacrificiul de sine al Preacuvioșiei Sale maica Petronia. Mult a mai suferit măicuța datorită greutăților de tot felul, piedicilor subiective sau obiective care uneori păreau insurmontabile, vicisitudinilor timpurilor. Nu s-a descurajat și nu a abandonat lucrarea sa pe care o considera ca pe o datorie de împlinit față de Dumnezeu, față de oameni și față de propria sa conștiință. Povestea măicuța că atunci când greutățile o împresurau din toate părțile și puterile firave ale trupului omenesc păreau să o părăsească se ruga în taină, noaptea târziu, la icoana Sfântului Marelui Mucenic Gheorghe, ocrotitorul Mânăstirii și al Preacuvioșiei Sale cerându-i ajutorul. Și Sfântul Mare Mucenic Gheorghe a ascultat rugăciunea ei și a ajutat-o, măicuța Petronia având bucuria împlinirii acestei impresionante lucrări de refacere și reconstrucție.

Dar jertfa întru iubire este proprie oricărei lucrări omenești realizată în numele lui Dumnezeu. Așa este în orice activitate, pornești să realizezi ceva ce nu ai mai făcut, cu toată experiența anterioară, este mai dificil, te frămânți, faci și repeți măsurătorile de mai multe ori. Important este să nu abandonezi, să nu te poticnești, ci să mergi mai departe cu nădejde în Domnul că vei reuși, indiferent de greutățile întâmpinate, fiindcă în mare parte toate lucrările și construcțiile s-au înfăptuit cu jertfe și dificultăți la Mânăstirea Robaia.

Dar, poate că ceea mai impresionantă lucrare a Preacuvioșiei Sale, stareța Petronia, constă în continuarea neîntreruptă la Mânăstirea Robaia a orânduielilor monahale a slujbelor, îndeosebi a Sfintei Liturghii, a rugăciunilor care nu au încetat niciodată la Robaia.

Inima, sufletul, lucrarea și iubirea măicuței Petronia sunt acum în zestrea spirituală plină de har a Mânăstirii Robaia. *Câtă bucurie, câtă dragoste, când mă întorceam acasă, la Robaia, de pe drumurile făcute pentru strângerea de materiale de construcții, de obținere de aprobări, de găsirea de ajutoare, și vedeam brazii. Mă anunțau că am sosit acasă. Și chiar dacă aveam reușită deplină în ceea ce-mi propusesem, sau dobândisem mai puțin, mă linișteau și-mi spuneau că, gata!, am revenit în raiul și pacea Robăii. Da, frumoasă priveliște aceasta cu brazi! Dar dacă este frumoasă imaginea, parcă ceva îți spune că dincolo de granița brazilor, te așteaptă o altă desfătare a privirii și altă bucurie duhovnicească, și nu trebuie decât să-i treci pragul, să treci de vama brazilor semeți și să te hrănești din bucuria acestui rai numit Robaia*.

Acum este liniște la Robaia și pacea Duhului Sfânt s-a pogorât peste acest binecuvântat așezământ monahic. Viața de obște în Mânăstire se desfășoară firesc, după orânduirile și canoanele mânăstirești, Sfânta Liturghie și celelalte sfinte slujbe umplu aceste locuri de harul dumnezeiesc în fiecare zi. Închinătorii și vizitatorii ajung ușor la Robaia pe un drum aproape în întregime modernizat și găsesc aici o oază de liniște, un loc de rugăciune și de reculegere.

Preacuvioșia Sa Stavrofora Petronia poate fi considerată pe drept cuvânt un ctitor al Sfintei Mânăstiri Robaia. Acest fapt este mărturisit și de alții. În cartea sa *Gânduri despre Mânăstirea Robaia, iubire și credință pentru Domnul nostru Iisus Hristos* (București 2013), Ștefan Petre Kirson afirmă: *Dacă ar fi ca istoria să încununeze munca și jertfa Stavroforei Petronia de la Robaia, i-ar trebui făurită o coroană plămădită din lacrimi și rugăciune, căci ce poate fi mai înălțător, mai dumnezeiesc, mai duhovnicește, mai exemplar, decât frumusețea unei lupte de peste 20 de ani pentru a renaște, a străluci, a înflori un locaș mânăstiresc unde, în fiecare zi, se săvârșește Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie, adică cinstirea supremă pe care omul o poate oferii Celui de la care a primit viața și iubirea*. Același autor mărturisește: *Maica stareță Stavrofora Petronia aparține Robăii. Este Stavrofora Petronia*

de la Robaia, așa va fi cunoscută în istorie. Pentru că a făcut istorie, prin dragostea și bucuria de a se dărui cu totul Mânăstirii.

Dar Preacuvioșia Sa Petronia, Stareța Mânăstirii, nu mai este aici. În luna octombrie 2015, din dispoziția Înaltpreasfințitului Calinic, Arhiepiscop al Argeșului și al Muscelului, Maica Petronia a fost numită stareță a Mânăstirii Bascovele din județul Argeș.

S-a despărțit cu tristețe și cu durere în suflet măicuța Petronia de aceste binecuvântat și Sfânt locaș monahicesc în care s-a nevoit 33 de ani din care a slujit ca stareță 23 de ani. Și este firesc să se întâmple așa pentru că Preacuvioșia Sa a lăsat aici o parte din viața, inima și sufletul său. Atunci când povestește de anii petrecuți la Robaia, de eforturile depuse pentru reconstrucția Mânăstirii, fața și ochii iradiază strălucire și bucurie, dar cuvintele sale cuprind nostalgia pentru acele locuri.

A făcut însă ascultare cu care este dator orice monah și a venit la Mânăstirea Bascovele cu multă credință în suflet și în inimă și cu voința de a face și în acest binecuvântat și sfânt loc ceea ce a reușit să înfăptuiască la Robaia. Măicuța consideră că aceasta a fost voia lui Dumnezeu pe care trebuie să o împlinească și aici.

Mânăstirea Bascovele, situată pe cursul superior al pârâului Bascovele, din comuna Drăganu, județul Argeș, în apropierea șoselei dintre Pitești și Râmnicu Vâlcea, a fost ctitorită de Șerban Cantacuzino, fiul marelui spătar Drăghici Cantacuzino, în anul 1695, în timpul domniei Sfântului voievod martir Constantin Brâncoveanu. A fost a doua mânăstire cu viață de obște din Eparhia Argeșului.

În decursul celor peste trei sute de ani de existență, așezământul monahal a avut o istorie zbuciumată, marcată de vicisitudinile naturii, dar și ale oamenilor. De fiecare dată, a renăscut prin darul lui Dumnezeu și lucrarea unor oameni cu dragoste și credință puternică.

Biserica a fost dărâmată de cutremurul din 1838. A fost refăcută din temelie de către Ștefan Nicolae și soția sa Paraschiva, dar și cu osteneala stareței Platonida Căzănescu în anul 1843. În anul 1864, averea Mânăstirii a fost secularizată, iar în anul 1869 biserica a fost trăznită, arzându-i acoperișul care s-a refăcut ulterior în același an. La 1883, așezământul monahal a fost desființat, urmând ca doar biserica să fie folosită pentru săteni.

În anul 1932, episcopul Nichita Duma o reînființează, iar între 1932 și 1936 a fost renovată și repictată între anii 1948 și 1950 de către pictorul Teodor Petrescu din Tutana. Au fost refăcute și chiliile. Stareța Veniamina Gheorghiu, numită în 1932, a reorganizat viața monahală și a creat aici o școală de industrie casnică, unde sunt lucrate

covoare, inclusiv de către fetele sărace din județele Argeș și Olt.

În anul 1959, viața monahală s-a desființat, lăcașul monahal devenind biserică de mir a satului Bascovele. În clădirile Mânăstirii a fost înființat un cămin pentru persoane cu dizabilități.

La cererea credincioșilor și din inițiativa Episcopiei Argeșului, fosta Mânăstire a revenit la funcționalitatea dintâi, fiind adusă aici o obște de monahi. Mânăstirea are trei hramuri: primul din anul 1965: Intrarea în biserică a Maicii Domnului, al doilea din anul 1843: Adormirea Maicii Domnului și al treilea: Nașterea Maicii Domnului.

În anul 2009 s-au efectuat cercetări arheologice în interiorul și exteriorul Bisericii Mânăstirii prilej cu care s-au descoperit fundațiile primului lăcaș edificat de Șerban Cantacuzino.

Biserica are pe acoperișul de șiță două turle din lemn, iar chiliile se înșiră sub acoperișul unui cerdac și sunt străjuite de expresia *Nihil Sine Deo*. Dacă în 1770 obștea Mânăstirii cuprindea aproximativ 70 de maici, în prezent Stareța Petronia nu mai are obște. Atât Biserica, cât și clădirile înconjurătoare emană o durere surdă, observându-se cu ușurință degradarea construcțiilor și a picturii.

Totuși, locașul monahicesc este plin de viață și de harul dumnezeiesc, datorită eforturilor deosebite pe care Preacuvioșia Sa Petronia, stareța Mânăstirii, le face pentru reconstrucția Bisericii și a chiliilor, dar și pentru a menține viața monahală, cu deosebire sfânta și dumnezeiasca Liturghie, dar și celelalte slujbe. Nu este ușor, greutățile sunt nenumărate, piedici de tot felul întâmpina maica stareță Petronia, dar toată ființa sa exprimă credința, dragostea și voința de a reda și acestui vechi lăcaș de închinăciune strălucirea de altădată. Este convinsă că va reuși, cu ajutorul lui Dumnezeu, dar și al oamenilor care au credință și dragoste pentru aceste locuri.

Maica stareță Petronia este bucuroasă ori de câte ori vin vizitatori și închinători la sfânta Mânăstire. Povestește cu multă dragoste de vizitele pe care le primește mai ales din partea unor grupuri de oameni care vin cu autocarul și faptul că reușește cu eforturi să țină vie în acest așezământ flacăra sfintelor slujbe la care uneori participă mulțime de credincioși iar Biserica devine neîncăpătoare. Fiecare închinător și vizitator care vine la Mânăstire este invitat după slujbă la masă și primește în dar de la măicuță o sfântă icoană și un pliant care cuprinde istoria așezământului.

Pentru ca visul Preacuvioșiei Sale Petronia, stareța Mânăstirii Bascovele, de a reconstrui acest vechi lăcaș de cult și de închinăciune să devină realitate este nevoie în continuare de mult ajutor din partea oamenilor dar în special din partea autorităților.

Spunea vrednicul de pomenire Înalt preasfinția Sa Justinian Chira, Arhiepiscopul Maramureșului și Sătmarului, că nu numai omul sfințește locul dar și locul sfințește omul. O astfel de legătură duhovnicească, puternică dintre sfințenia locului și sfințenia lucrării o realizează Preacuvioșia Sa Petronia stareța Mânăstirii Bascovele. *Înaintea noastră au fost alții, după noi vin alții. Acum suntem noi, noi care nu trăim timpul, sau clipele celor de dinaintea noastră, sau ale celor care vor urma. Trăim timpul nostru, trăim clipele noastre, trăim dumnezeirea Învierii Domnului nostru Iisus Hristos acum și nu ieri sau mâine. De aceea avem datoria să renaștem și să înflorim ceea ce a fost, ce ne-au lăsat înaintașii și să lăsăm celor din viitor un exemplu, un model, o pagină de viață și de trăire creștină din care să se hrănească atunci când valurile ispitelor, încercărilor și prigoanelor îi vor încercui, îi vor lovi și vor încerca să-i piardă. Prin ceea ce facem acum, chiar dacă de mult vom fi plecați pe drumurile de neîntors ale veșniciei, cei din viitor să simtă că nu sunt singuri, că ne-am gândit la ei, că le-am dăruit ca armă spre biruință Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie, sfintele slujbe, că le-am dat pe mai departe credința noastră strămoșească în Iisus Hristos Domnul, Dumnezeul și Stăpânul nostru*.

Întreaga viață și lucrare a Preacuvioșiei Sale răspund poruncii Domnului nostru Iisus Hristos: *Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, așa încât să vadă faptele voastre cele bune și să slăvească pe Tatăl vostru Cel din ceruri* (Matei ,5,16), dar și cuvintelor Sfântului Apostol Petru: *Dacă vorbește cineva, să vorbească cuvintele lui Dumnezeu. Dacă slujește cineva, să slujească după puterea pe care i-o dă Dumnezeu pentru ca în toate lucrurile să fie slăvit Dumnezeu prin Iisus Hristos a căruia este slava și puterea în veci! Amin (Petru,1,4,11).*

Bibliografie

Schituri și Mânăstiri Argeșene, Editura Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului, 2013

Stavrofora Petronia Dobrescu, *Prețuirea mea pentru Sfântul Cuvios Pafnutie Pârvu Zugravul de la Robaia*, București, 2018

Idem, *Renașterea Mânăstirii Robaia-o minune a Sfântului Mare Mucenic Gheorghe Purtătoru de Biruință*, Mușetești, 2014

Ștefan Petre Kirson, *Gânduri despre Mânăstirea Robaia, iubire și credință pentru Domnul Nostru Iisus Hristos*, București, 2013

Pitești, 1831. O catagrafie inedită (I)

drd. Octavian DĂRMĂNESCU

La comanda „Marii Dvornicii”, municipalitatea piteșteană procedează pe final de an 1831 la o inventariere simplă a tuturor proprietăților din urbe, pentru a stabili „taxa stărilor pentru stânjinii orașului Pitești”. Incipient și minimal, acest recensământ este primul din perioada regulamentară, organizatorul rus impunând legal repetarea lui o dată la șapte ani. Plusul informațional față de catagrafia din 1838, cu mult mai elaborată, publicată deja[1], pe lângă evocarea pur socială, este localizarea a două instituții (Maghistratul Pitești și Judecătoria Argeș). Elaborată pe mahalale de către doi „măsurători”, inventarierea este semnată de către Costandin Bucșănescu, Costandin Brătianu, Dimitrie Budișteanu, de către „Prezidentu Sfatului”, Mihai Popovici, și de către electorii Ioan Nicolopol și Ioan Moraitu (consilieri locali), secretar al Maghistratului piteștean fiind Dumitrache Bărbescu[2]. Potrivit foii de parcurs, măsurătoarea pornește „de la poarta Elencăi Popeascăi pă ulița târgului la vale prin răspântie pănă în poarta întâia a metohului episcopii”. Ea continuă „din numita poartă a metohului episcopii pănă în hanu hagi Boiului în vale”, apoi „din poarta Popeascăi adică ulița sf.tului Nicolae pănă în crucea de piatră la baie” și înapoi, „de la casăle popii Barbului ot sf. Ioan la vale earși pănă în crucea de piatră”. Din același punct consimțit, „poarta Popeascăi”, măsurătoarea merge acum „în sus pă lângă poște pănă unde să săvârșește locul casăle medel(nicerului) Stiriopol” și „de la hanu cinstit-stolnicului Brătianu la vale cu cotitura de la podișor pănă în poarta răposatului Ioniță Ungurelu în vale”. În final, măsurătorii notează stânjenii fațadelor proprietarilor „de la Secu tabacu (...) pănă în casăle hotnogiului”[3].

Refuzată ulterior de către instituția domnească – pe motiv că cuantumul pe stânjen trebuia votat democratic împreună cu deputatul județului și cei ai mahalalelor –[4], lista rămâne la fel de valabilă și, bineînțeles, valoroasă evocativ. Avem o descriere socială și topografică minuțioasă a orașului. Puternic terasat, orașul din dreapta Argeșului poate fi mai ușor intuit la final de Ev Mediu românesc. Se disting următoarele delimitări: 1. „plasa Scoroboaei, văpseaua roșiie” (mahalalele ”Sf. Gheorghe”, ”Maica Precesta din Vale”, ”Băii”, ”Sf. Ilie” și cătunul Turcești) 2. „plasa Uliții frumoase, văpseaua albastră” (mahalalele „Târgului de la vale i h(agi) Țenea”, „Tabacilor”, punctul „răspântiea Târgului”, „Precesti din vale”, cătunul Nicolceștii, cătunul Lânăriei și Prundu) 3. „plasa Grecilor, văpseaua galbenă” (mahalaulele „Târgului din sus”, „Ulița boerească”, „Greci”, „Maica Precesta din Coastă” 4. „plasa Buligăi, văpseaua neagră” (mahalalele „Târgului din dreapta de la deal”, „Gămănliile”, ”Sf. Ioan”, „Bulighii i sfântului Nicolae”, „mahalaua ot Androne brutar”, „Gura văii Stancii”, „Lacu Zmeurii”). Așadar, împărțirea medievală administrativă urbană urma cursul natural geografic, principalul pârâu care traversa Piteștiul, Scoroboaia, generând delimitări precise ca și bisericile târgului, puncte obligatorii de reper.

Prezenta catagrafie aduce un aport considerabil în descifrarea anevoioasă a finalului de ev mediu local. Isprăvnicia județului (viitoarea Prefectură) nu are un sediu în Pitești, însă o prezumăm că ar fi găzduită natural în maghistrat (viitoarea Primărie) – sigura cale de a afla este transcrierea catagrafiei obștești a Curții de Argeș din 1838. Dacă isprăvnicia nu este la Pitești în 1831, atunci toată demonstrația noastră cu privire la mutarea reședinței de județ de la Curtea de Argeș la Pitești cu două secole în urmă, pe timpul domnului Constantin Șerban[5] cade. Cade însăși mărturia orală a acestei decizii mai târziu, după 1714[6]. Oricum, catagrafia nu menționează nici sediul poliției locale, reorganizată chiar în acel an, deloc un argument al inexistenței ei – intuim că ea putea fi găzduită chiar în „casăle orașului”, adică ale Maghistratului local, sau ale Judecătoriei de județ. Evocativ, dosarul oferă o informație prețioasă: sediul primăriei (maghistratul) era în culoarea albastră, adică în spațiul actual delimitat de Casa Sindicatelor-Biserica ”Sf. Vineri”- Autogara Sud-Biserica ”Sf. Ilie”[7]. Că isprăvnicia de Argeș este la Pitești o intuiește însuși locul Judecătoriei de Argeș, tot aici – și nu la Curtea de Argeș – , în plasa Buligăi, pe a treia terasă a orașului, în zona de azi a Judecătoriei Pitești – în general, există o tendință de forță a domniei, de cumulare (sau apropiere) a sediilor instituțiilor ei mari într-una singură.

Al doilea aport al documentului vine în privința istoriei sociale. Ultimii piteșteni medievali își consumă rutinier existența în cadrul vechiului târg, populându-l și dându-i culoare. Există o comunitate onomastică eterogenă, întâlnită în mai multe colecții și fonduri cu privire la Piteștii perioadei. O lume pestriță, demult pierdută, se deschide în fața noastră. Fiecare meserie este reprezentată

pragmatic: boiangii, căldărari, popi, patentari, măcelari, abagii, tabaci, plăpumari, cavafi, cărămidari, hangii, dascăli și diaconi, bogasieri, cojocari, povarnagii, brutari, tutungii, dorobanți, calpaccii, moașe, protopopi etc.

În mahalaua „Sf. Gheorghe" (astăzi, centrul civic) stă logofătul Nicolae Coculescu (nr. 1-4), viitor pașoptist și primar al Piteștiului, frate cu viitorul protopop de la biserica domnească, Gheorghe Coculescu. În prezent, una dintre casele lui, aflată în fața școlii generale nr. 3, este singura păstrată din prima jumătate a secolului al XIX-lea, cea mai veche casă din Pitești, aflată într-un stadiu grav de degradare. La nr.10, Gheorghe bogasierul, care comanda și plătea în 1820 un pomelnic pentru uzul paraclisului metocului episcopiei Argeș (acum, Casa Sindicatelor), cel mai vechi document de acest gen păstrat (cu referire la istoria locală piteșteană), aflat acum în inventarul bisericii Mavrodolu[8]. La nr. 10, Tudorache cojocaru, unul dintre ctitorii bisericii noi, „Sf. Ilie"[9]. La nr. 21, una dintre casele lui hagi Țenea, ctitor (în faza întâi) al vechii biserici „Sf. Vineri", epitrop la biserica domnească. La nr. 23 stă chir Mihale Popovici, unul dintre semnatarii catagrafiei, președintele Sfatului orășenesc, epitrop la biserica domnească și unul dintre ctitorii de la „Sf. Ilie". La nr. 25, chir Dobrian, nimeni altul decât Nicolae Dobrian, boiangiu, epitrop la biserica domnească. La nr. 26, Pandele Petre, unul dintre ctitorii bisericii „Sf. Ilie", viitor epitrop la biserica domnească, băcan și viitor boier de neam. La numărul 28, două locuri ale schitului Beștelei (azi, biserica „Sf. Treime") și ale schitului Buliga (demolată în 1899, situată pe locul actualului Muzeu Județean). La nr. 31, Teodorache Simion, primul epitrop cunoscut de la biserica domnească[10]. La nr. 34, pitarul Nicolae Negulescu, proprietar în alte patru locuri în cadrul târgului – în catagrafia din 1838 este menționat în cadrul culorii Galbene, are 45 de ani, opt copii și deține 15 pogoane de porumb și 10 de fân[11]. La nr. 35, chir Costandin Moraitu, pitar, donator, rudă cu un consilier local, Ioan Moraitul, unul dintre semnatarii catagrafiei – în 1838 Constandin Moraitu era catagrafiat arendaș grec, etatea 55[12], „îngrijitorul Poliții"[13]. În dreptul altei case de-a lui hagi Țenea (nr. 45), o școală. Foarte probabil cea grecească, a lui Nicolae Mitilineu, care din 1820 deschide în Pitești o mică unitate de învățământ, particulară, care va rezista câteva decenii.

Mahalaua „Maica Precesta din Vale" (astăzi, zona bisericii Mavrodolu) înregistrează la nr. 67 un „hănișor" al ctitorului noii biserici de aici, căminarul Ioan Mavrodolu – un alt han (nr. 667), tot al lui, se afla în culoarea Neagră, lângă judecătorie, căminarul nefigurând acum la Pitești cu un domiciliu stabil, ca în 1838[14]. Un altul, al medelnicerului Ioan Budișteanu, încheie lista scurtă de aici. Despre Ioan Budișteanu, care mai are câteva locuri prin oraș, credem că va muri în jurul perioadei, din moment cu soția lui, Lucsandra Budișteanu, botează singură la Buna Vestire-Greci în 1834, iar în 1838 este catagrafiată drept „văduvă", în etate de 65 de ani.

În mahalaua „Sfintei Troițe"(astăzi, zona bisericii „Sf. Treime") figurează un om de nădejde al bisericii domnești, Bogdan Mihail, pitar. În catagrafia din 1838 a orașului Pitești el este grec, etatea 40 de ani, staroste[15]. Vecin cu el, popa Costea, imposibil de identificat, deoarece în prima jumătate a secolului al XIX-lea avem câte un preot Costandin aproape în fiecare biserică piteșteană[16]. La nr. 100, „casa cea mică a protopopului Zamfir", iar la nr. 107, o altă proprietate, a aceluiași. Slujitor la biserica domnească, va găzdui în 1833 școala publică nou înființată la Pitești[17] – foarte probabil în cea de la primul număr. Lângă el, la câteva numere distanță, Zamfira, moașa orașului, și casa altui protopop, Vasile – în Pitești locuiau mai mulți protopopi argeșeni, chiar și musceleni, de exemplu protopopul Luca[18]. Dacă nu este vorba despre răposatul protopop Vasilie Gărdescu, preot la biserica domnească din Pitești, atunci avem încă un protopop la Pitești, conducător al unei plăși argeșene și muscelene. În continunare, casa lui „chir Dincă Căpitanovici" și două locuri ale stolnicilor Ioan Socolescu și Costandin Brătianu, notabilități ale urbei. În 1838 Constantin Brătianu figurează cu următoarele semnalmente: 50 de ani, „depotat la București", stolnic, proprietar a 30 de pogoane de porumb și a 20 de fân.

La nr, 129, popa Radu, imposibil de identificat, deoarece avem câte un cleric Radu la trei biserici piteștene: „Buna Vestire-Greci" (astăzi, „Sf. Mina"), „Sf. Ioan" și biserica demolată „Sf. Nicolae". Lângă, diaconul Florea și popa Manu, singurii clerici piteșteni cu acest nume în această perioadă, menționați numai în această sursă. Alături, preoteasa Voica (are o proprietate și în mahalaua Târgului din vale). Este vorba despre soția răpostului preot Mihai Bogatu, probabil popă domnesc. Ea vine în legătură cu biserica domnească de aici prin faptul că în 1839 se va judeca cu epitropia pentru o dugheană lăsată bisericii de fratele ei, Trașcu, și pe care ea o vrea personal[19] – la același număr stă și popa Ion – probabil popa Ion Olteanu de la biserica „Sf.

Nicolae”. La nr. 139, un alt cleric: „popa Dinu brat popa Andronache”. Popa Andronache este întâlnit în prima jumătate a secolului respectiv la biserica domnească și la cea nouă, de zid, Mavrodolu. Tot la Mavrodolu va sluji și un „Din cel mic”, cleric și el, semnat și „popa Costandin Andronescu”[20].

Urmează mahalaua Băii, situată, conform listei, între bisericile „Sf. Treime” și „Sf. Ilie”. Aici stau un hangiu, un brutar, un brașovean, hagi Boia și prezidentul Maghistratului (primarul) Mihai Pop(ovici), semnatar și el al catagrafiei. Tot aici fusese proprietar răposatul dascăl Stan (care mai avea o proprietate și în centrul târgului). Pe recenzori nu îi deranja calitatea aceasta funerară, subînțelegându-se că noii proprietari sunt chiar aparținătorii celui în cauză. De asemenea, aici stau trei clerici: popa Mincă, popa Trandafir și protopopul Vasile (o altă casă, după cum am văzut, o avea în mahalaua „Sf. Troiță”). Popa Mincă era tatăl preotesei Elena, soția proaspătului protopop Gheorghe Coculescu[21] – o „Bălașa soția p(opii) Mincă” (probabil alt cleric ”Mincă”) este catagrafiată în 1838 drept o văduvă în etate de 40 de ani[22]. Popa Trandafir este cleric la biserica Mavrodolu[23].

În următoarea mahala, „Sf. Ilie”, stă hagi Tudoraș și popa Hristea duhovnicul, cleric la biserica domnească (consemnat împreună cu ginerele său, logofătul Petre, în pomelnicul metocului episcopal din 1820[24]). La nr. 210, „post(elnicul) Gheorghe sin hagi Albu” și „popa Ion sin popa Ilie”. Popa Ilie slujise la biserica „Sf. Treime”. Urmează câțiva Merișani și locuința logofătului Dimitrache Bărbescu, unul dintre semnatarii prezentei catagrafii (în calitate de secretar)– în pomelnicul metocului piteștean al episcopiei Argeș din 1820 este întâlnit cu rangul de „județ”[25]. Urmează casa popii Dinu Miornea, întâlnit cu rangul de protopop în sursa de mai sus[26]. Vecinul următor, popa Soare. În perioada discutată, nu întâlnim niciun cleric piteștean cu acest nume. Foarte probabil, este vorba despre popa Soare din Podul Broșteni, socrul lui Nicolae Coculescu, evocat mai sus – cei doi vor avea o neînțelegere în 1840, ginerele urmărind în justiție „neîmplinirea” din partea soției lui, Uța, a foaiei de zestre[27]. La nr. 224, popa Rizea, evocat în 1825 ca „zapciu preoțesc, scutit, preot, 30 de ani”[28], slujitor la „Sf. Troiță” (în 1838 un țârcovnic, Ioniță sin popa Rizea, etatea 24, era catagrafiat în culoarea roșie[29]). Tot aici, o altă proprietate a protopopului Vasile.

Plasa „Scorobaiei” se termină cu catagrafierea celor din cătunul Turcești, situat pe ultimul platou al orașului, în zona actualului stadion municipal. Denumirea – care a rămas și astăzi – o dă chiar neamul Turcea care locuiește aici la câteva adrese. Mai întâlnim și un Moromete, câțiva Bucșani, trei pristavi, doi pârcălabi, și „casa lui Gheorghe Cândea”. Vom continua și în numărul viitor prezentarea acestui stop-cadru foarte prețios din istoria orașului nostru.

Note:

1 Spiridon Cristocea, *Orașul Pitești în catagrafia din 1838* (în continuare, *Orașul Pitești...*), Pitești, 2011.

2 S.J.A.A.N., Fond Primăria Pitești, Dos. 1/1831, f. 1.

3 *Ibidem*.

4 *Ibidem*, f. 22.

5 Octavian Dărmănescu, *Mutarea la Pitești a reședinței județului Argeș în secolul al XVII-lea. O posibilă demonstrație*, în „Restituiri. Pitești”, nr. 1(47)/ 2018, pp. 13-15.

6 Relatare pe baza unor tradiții orale, a lui I.C. Lerescu. Potrivit sursei, Piteștiul ar fi devenit capitală de județ odată cu venirea fanarioților, până atunci centrul administrativ județean fiind ca odinioară, la Curtea de Argeș, vezi *Annale statistice și economice, I*, nr. 3-4, (Annale statistice pentru cunoscința partei muntene din România), București, iuliu-decembrie, 1860, p. 126, *apud* Petre Popa, Paul Dicu, Silvestru Voinescu, *Istoria municipiului Pitești*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1988, p. 82.

7 Personal, credem că fosta primărie a Piteștiului medieval se afla situată pe actuala stradă ”Târgu din vale”, important nod de comunicație și comerț.

8 Octavian Dărmănescu, *Considerații cu privire la originea unui pomelnic piteștean din 1820*, în „Restituiri Pitești”, anul XV, nr. 3 (45)/2017, pp. 10-11.

9 Tatiana Bobancu, *Album religios. Bisericile din orașul Pitești*, Pitești, 1933, p. 42.

10 Următoarele detalii despre oamenii medievali care vin în legătură cu biserica domnească, în Octavian Dărmănescu, *Biserica domnească „Sf. Gheorghe” din Pitești*, Editura Europroduct, Pitești, 2017.

11 Spiridon Cristocea, *Orașul Pitești...*, p. 86.

12 *Ibidem*, p. 109.

13 *Ibidem*, p. 67.

14 *Ibidem*, p. 93.

15 Spiridon Cristocea, *Orașul Pitești...*, p. 154.

16 Octavian Dărmănescu, *Clerici piteșteni în prima jumătate a secolului al XIX-lea*, (în continuare, *Clerici piteșteni...*) în „Restituiri Pitești”, anul XV, nr. 3(45)/2017 și nr. 4(46)/2017.

17 Preotul paroh Marin Braniște evoca într-un document oficial că biserica domnească a pus la dispoziție localul, vezi Arhiva..., „Acte și documente privitoare la repictarea bisericii. Pictori, Gh. Popescu și Niculina Dona, 1970-1975”, f. 106. Credem că școala publică a fost găzduită în odăile particulare ale protopopului.

18 Marin M. Braniște, Ilie Diaconescu, *Pisanii, însemnări și manuscrise din vechile biserici ale orașului Pitești*, în „M.O.”, anul XXIII, 1971, nr. 7-8, p. 567 (Caragea Vodă comunică în 1817 tuturor preoților, deci și protopopului Luca al plășii de

Jos a jud. Muscel, preot la Precesta din Coastă, să informeze poporenii că micșorează dăjdiile).

[19]Arhiva bisericii domnești din Pitești, „Registrul cu acte în copii”, f. 6.

[20]Octavian Dărmănescu, *Clerici piteșteni...*, în „Restituiri Pitești”, anul XV, nr. 4(46)/2017, p. 17.

[21]S.J.A.A.N., fond C.R.S.C. / Parohia Sf. Gheorghe, Pitești, Dos. 1/1834, Botezați, f. 3.

[22]Spiridon Cristocea, *Orașul Pitești...*, p. 132.

[23]Octavian Dărmănescu, *Clerici piteșteni...*, în „Restituiri Pitești”, anul XV, nr. 4(46)/2017, p. 18.

[24]Arhiva bisericii „Precista-Nouă”-Mavrodolu din Pitești, „Pomelnic-1820”, f. 4.

[25]*Ibidem*, f. 3.

[26]*Ibidem*, f. 6.

[27]Arhivele Naționale, „Achiziții noi”, P. MMCMLXXXVII, doc. 26.

[28]I. Ionașcu, *Catagrafia eparhiei Argeș la 1824*, București, 1942, p. 35.

[29]Spiridon Cristocea, *Orașul Pitești...*, p. 138.

Documente vechi despre Biserica Sf. Nicolae din Pitești

Aurel RADU
inspector superior în cadrul Serviciului Județean Argeș al Arhivelor Naționale

În rândurile care urmează prezentăm trei documente referitoare la procesul de judecată intentat de Biserica Sf. Nicolae din Pitești prin care revendică în anul 1856 o parte din moșia Geamăna (Vătăşeşti), proprietatea bisericii, pierdută din cauza neglijenței epitropiilor din vechime, după cum afirma preotul paroh N. Mateescu.

Pentru susținerea dreptului său, epitropia Bisericii Sf. Nicolae din Pitești prezintă Tribunalului Argeș o hotărnicie din anul 1805 a moșiei numită Topliceanca care se învecina cu moșia orașului Pitești și cu moșia numită Marcea, hotărnicie în care se consemnează dania făcută bisericii de preoteasa Despa a răposatului preot Tănase.

Tribunalul Argeş, prin sentința din anul 1863, dă câștig de cauză Bisericii Sf. Nicolae din Piteşti și îi recunoaște acesteia dreptul de proprietate pentru un teren de 324 stânjeni (circa 1.254 mp) din moşia Geamăna zisă și Vătăşeşti, stăpânită de serdarul Ştefan Jianu şi moștenitorii lui N. Socolescu.

Aceștia din urmă fac recurs la Curtea de Apel din București care prin sentința definitivă din anul 1873 anulează cu totul hotărârea dată de Tribunalul Argeș. Biserica pierde astfel irevocabil terenul din moșia Geamăna însă continuă să administreze o avere importantă formată din prăvălii aflate în centrul orașului Pitești pe care le închiria anual, dar și alte câteva terenuri cu embatic aflate tot în orașul Pitești.

1.

1805 octombrie 18, *Hotărnicia moşiei Topliceni din judeţul Teleorman care se învecinează cu moşia Piteştilor şi Marcea.*

+ Din luminată porunca mării sale preaînălţatului nostru domn Io Costandin Alecsandru Ipsilant voievod, după jalba ce-au dat-o înălţimii sale Vlad şi Gheorghe ot satul Oarjăle dintr-acest judeţ Teleorman pentru că având moşia toată într-un hotar ce să numeşte Topliceni cu diaconu<l> Dumitru, i diaconu<l> Pană, i diaconu<l> Bebul şi diaconu<l> Ioan, i Voicu, i Dumitru uncheaş şi Pană tot de acolo, stăpânind ei o parte şi numiţii o parte, acum s-ar fi întinzând pârâţii cu stăpânirea şi face hotarul moşii trei părţi rugându-să înălţimii sale ca prin luminata poruncă către dumnealor boierii ispravnici să li se orânduiască boiernaşi şi după sineturile ce au să li să dea întru stăpânire jumătate moşia prin cinstit pitac <al> dumnealor boierilor ispravnici.

Orânduiţi fiind noi am mers la faţa locului în hotarul Topliceni unde adunând pe toţi moşnenii cum şi pe răzaşii din sus şi din jos, am intrat în cercetare şi mai întâi cerând de la jeluitori ca să ne arate sineturile ce zic că au, să vedem de au dreptate ca să stăpânească jumătate hotarul moşii precum cer.

Ne deteră o carte de hotărnicie ot leat 7257 (1749) aprilie 23, ce sunt trecuţi ani 57, iscălită de 6 boiernaşi hotarnici cu coprindere că din poruncă domnească şi cu pârtărel orânduiţi fiind <am> fost la hotarul moşii Topliceni. După cercetarea ce au făcut au tras tot hotarul Toplicenilor prin trei locuri după obicei şi s-au găsit stânjeni 11.700 adică stânjeni 4.125 la capul despre Apus arătând şi semnele cu trăsurile moşii din hotarul Marcii şi până în hotarul Piteştilor la mijloc stânjeni 3.875, iar din hotarul Marcii şi până în hotarul Piteştilor la cap despre Răsărit stânjeni 3.700, iar din hotarul Marcii şi până în hotarul Piteştilor şi făcându-i masă s-au ales stânjeni 3.900.

Din care după cărţi şi sineturi ş-o carte de blestem ce s-au primit de moşneni zic hotarnicii să ţie Ioan zet Marica, soţia badii Albagiului ot Piteşti stânjeni 900 ce au avut cumpărătoare să ţie şi Despa preoteasa stânjeni 324 ce i-au avut popa bărbatul ei danie de la un *şotringhie*, pentru care danie văzurăm şi noi o carte tot a acestor şase boiernaşi că i-i dă să-i aibă în stăpânire pe lângă hotarul Piteştilor. Au rămas şi moşnenilor Topliceni

stânjeni 1.676 pe care învoindu-să moşnenii înaintea dumnealor li s-au dat să stăpânească Ioan sin Bădilă Fusea cu fraţii şi verii lui (din care se trag jeluitorii) jumătate moşia i Balea cu fraţii i verii lui i Şerban Cerşan sin lui Dragomir cu fraţii şi verii lui şi Frâncu sin Voinea cu fraţii şi verii lui (din care aceştia se trag pârâţii) jumătatea moşia ce se înţelege hotarul Topliceni partea moşnenilor, *bez* cumpărătoarea Maricăi şi dania Despi preotesii să se stăpânească în două, care vine departe câte stânjeni 1.338 a cărora carte de hotărnicie nu fu tăgăduită nici de răzaşii din sus, nici de răzaşii din jos.

Întrebarăm dar pe pârâţi împotriva aceştii cărţi de hotărnicie unde zice jumătate şi jumătate, de au şi ei niscaiva cărţi cu care fac moştenirea trei părţi, cum jeluitorii arată că se întind (asupra căria întindere şi luare pe trei părţi fuse ş-o carte de blestem pe numele lor) să ne arate. Şi cât pentru alte cărţi ziseră că n-au, iar pentru părţi trei ce le-au făcut la împărţeala vârfului moşiei, după ce li se citiră şi cartea de blestem, se alese un Dumitru Diaconu om în vârstă de ani 80, unul din pârâţi şi-şi dete adevărul cum că după hotărnicia aceasta şi până de sunt acum zece ani, au stăpânit tot în fiinţă, iar de la zece ani încoace au făcut trei părţi, însă nu cu voea jeluitorilor ci după zisa unor moşneni din ceata lor. Că el Dumitru diacon, i Belu diacon, i Pană diacon şi diaconu<l> Ioan ce sunt pârâţi se trag moşneni într-această moşie Topliceni după un zapis al satului Topliceni ce l-au dat de frăţie pe moşia Topliceni la mâna unui Voinii şi Fătul (din care se trag ei pentru o cruce de piatră ce au ridicat-o Voinea şi Fătul) care zapis se văzu şi de noi cu leat 7165 (1656-1657) ce sunt trecuţi ani la mijloc 149. Şi cum că într-acel zapis intră şi neamul jeluitorilor nevrând cetaşii lor pârâţi să ţie în seamă hotărnicia de care vorbirăm mai sus şi învoirea pârâţilor lor ot leat 7257 (1748-1749). Și cu această pricină au făcut ei trei părţi, iar nu cu vreun alt temei, faţă fiind şi acei pricinuitori: Pană Dumitru uncheaşu, Voico şi alţi doi trei, care se trag din Balea şi fraţii şi verii lui.

Întrebându-i tot acest fel de răspunsuri deteră ca şi Dumitru diacon şi că ei n-au primit să fie moşia două părţi precum hotărnicia zice, ci au făcut trei părţi şi nici acum ziseră că nu ţin hotărnicia în seamă (închipuind ca cum părinţii şi moşii lor nu ştiu ce au făcut) şi cum că de nu va da parte celor cu zapisu<l> crucii care sunt acum părtaşi cu dânşii şi jeluitori ce se trag din Ioan sin Bădilă Fusea cu fraţii şi verii lui, nu dau nici ei cei care se trag din Balea cu fraţii şi verii lui, măcar deşi scrie în cartea de hotărnicie ca jumătate moşia să se stăpânească de Ioan sin Bădilă cu fraţii şi verii lui şi jumătate Balea i Şerban sin Dragomir şi Frâncu sin Voinea cu fraţii şi verii lor.

Le arătarăm că nu se poate face moşia trei părţi, ci numai dacă de vreme că părinţii şi moşii lor aşa s-au învoit la hotărnicie înaintea celor 6 boiernaşi precum însuşi boiernaşii scrie dintr-al cărora răspuns văzând că au niciun temei, alte scrisori, cărţi nu avură să ne arate, dreptatea ne-au îndemnat să urmăm hotărnicii aceştiea. Şi cu toate că ei pricinuitorii numai cei curşi din Balea cu fraţii şi verii lui, pricinuiră aceste uşurele răspunsuri cu graiu, dar cei care se trag din Şărban sin lui Dragomir şi Frâncu sin Voinea cu fraţii şi verii lor, oameni în toată ştiinţa aflându-se primiră ca să se urmeze după hotărnicia cu leat 7257 (1748-1749).

Ş-aşadar şi-n puterea acelii hotărnicii ce văzurăm şi după chiar netăgăduirea lor, că de la hotărnicie încoace au stăpânit pe din două şi jeluitori şi pârâţi pentru 45 de ani şi după primirea pârâţilor ce se trag din Şerb şi din Frâncu care sunt mai mulţi şi mai întemeiaţi decât pricinuitorii ce se trag din Balea, am intrat în tragerea moşii Toplicenilor fiind cererea jeluitorilor să se despartă de pârâţi urmându-se trasul moşii întocmai prin semnele hotărnicii de mai sus numită.

Trăsura despre Apus s-au pus sfoară din hotarul moşiei Marcea lângă o mâncătură de apă unde trece Drumul Udenilor, de curmeziş Drumul Giurgiului care semn este scris în hotărnicie ni l-au arătat şi moşnenii şi răzaşii din moşia Marcea, un diacon Dumitru cu cetaşii lui. Şi am tras de curmeziş în sus dă ţintea locului bisericii cei vechi prin locul din Drumul Giurgiului i prin locul crucii lui Ioan Gorgotă i pe lângă piscuri cu funii 56 stânjeni 73 funia de stânjeni 25 stânjenul lui Şărban vodă ce se fac stânjeni 1.401 şi partea jumătate unde s-au făcut şi semn groapă. Dintr-acea groapă iarăşi în sus pe la cornul Buciumilor, pe marginea braniştii şi pe Drumul Scoarţii, iar cu funii 56 stânjeni 74 ce se fac stânjeni 1.404 unde despre Răsărit de marginea Drumului Scoarţii s-au făcut semn groapă care groapă tot spre Răsărit cade în dreptul unui păr şi măr ce sunt de la vale de casa lui Şerban Torova, iarăşi partea jumătate. Ș-acolea am stătut căci s-au împlinit suma stânjenilor de la capul moşii despre Apus, trăsura de la mijloc, negăsindu-se gârniţa cea văruită care se numeşte în hotărnicie la hotarul Marcii după arătarea Bebului diacon unul din pârâţi moşnean şi toplicean şi răzaş din Marcea, om în vârstă ca de 70 ani, de a căruia arătare s-au mulţămit şi topliceni moşneni şi a făcut groapa în tufiş despre Miază-noapte de drumul Udenilor

numindu-să acolo hotarul Marcii. Şi din groapa acea s-au pus sfoara şi am tras în sus pe *obrajie* funii 53 stânjeni 74 ce se fac stânjeni 13.324 unde s-au făcut groapa în tufe despre Răsărit de o leasă de mărăcini ce este în deal şi din groapă tot în sus prin siliştea Buciumului pe de la vale de un zarzăr, prin groapa puţului bătrân ce este în drumul dintre silişti şi pe *obrajie,* iar cu funii 53 stânjeni 74 ce se fac stânjeni 13.324 partea jumătate unde s-au făcut semn groapă despre Răsărit de marginea Drumului Orjanilor care merge la moară şi iarăşi am stătut împlinindu-se suma stânjenilor mijlocului moşii.

Trăsura de la Răsărit iarăşi negăsindu-se semnul de două gârniţe văruite la hotarul Marcii, precum în hotărnicie scrie, au ieşit la noi diaconul Bebul, moşnean toplicean şi marcean şi ne-au arătat o rădăcină de copaci stejar care zicea că el l-au pomenit văpsit hotar al Marcii cu Topliceni, de unde vrând să punem sfoara, moşnenii Topliceni pricinuia că n-au fost hotaru<l> acolo ci mai spre Marcea şi că li să cotropeşte moşia. Noi şi ca să nu să întâmple mai mare prigonire între toţi am găsit cu cale la capul moşii despre Răsărit fiindcă semnul nu se găsi şi după arătarea Bebului diacon nu sunt odihniţi moşnenii să facem cercare peste tot curmezişul hotarului ca să vedem iese suma stânjenilor ce scrie hotărnicia din hotarul Marcii şi până-n hotarul Piteştilor şi cu partea lui Ioan zet Marica şi cu dania priotesii Despii (care cumpărători şi danie la celelalte două trăsuri n-au intrat). Și s-a pus sfoara din rădăcina copaciului, arătarea diaconului Bebul ş-am tras drept în sus pe despre Răsărit de eleşteu<l> Mărunţeilor şi pe coasta obrajei şi pe subt obrajie, pe lângă un agurizar mic în sus peste o vâlcea ce merge la Nâjlâlvie sus pe pisc şi prin redie şi pe drumul ce merge de la siliştile Buciumilor la Piteşti, până ce am coborât în vale şi pân luncă trecând drumul Giurgiului am mai coborât într-altă vale ce se cheamă Gura Gemenilor unde ajungând în dreptul pietrii hotarului Piteştilor care piatră este scrisă şi în hotărnicie s-au găsit funii 136 ce se fac stânjeni 3.400 lipsă 12 funii ce fac stânjeni 300 din suma stânjenilor ce se numesc în cartea de hotărnicie, unde zice la capul moşiei despre Răsărit, din hotarul Marcii şi până la hotarul Piteştilor funii 148 ce se fac stânjeni 3.700. Pentru care lipsă ne-au îndemnat dreptatea de a-i căuta înapoi la hotarul Marcii fiind bănuială, iar nu înainte la hotarul Piteştilor, căci ne sta împotrivă peatra şi semnele hotărnicii cele adevărate. Şi aşa, faţă, aflându-se şi diaconul Bebul, ne-am întors înapoi iar cu sfoara şi după ce am lăsat funii 46 ce se fac stânjeni 1.150 care să cadă la acel cap de moşie partea cumpărătorilor ot Marica şi dania priotesii Despii făcând groapă semn în tufe despre Răsărit de drumul ce merge de la Buciumi la Piteşti, din groapa aceasta s-au pus sfoara şi am mers la vale tot prin semnele cele arătate mai sus cu funii 51 ce se fac stânjeni 1.275 jumătate partea moştenirii unde s-au făcut semn groapă despre Miază-zi cu stânjeni cinci de drumul ce vine de la siliştile Buciumilor şi merge la Tunsul spre Argeş. Şi iarăşi din groapa aceasta la vale tot prin semnele ce am arătat mai sus pe despre Răsărit de eleşteu Mărunţeilor şi la vale prin rede cu funii 51 stânjeni 1.275 partea jumătate şi unde s-au împlinit s-au făcut şi semn groapă despre Miază-noapte cu stânjeni 20 de drumul ce vine *dămlac* sud Vlaşca şi merge la Argeş. Şi în dreptul gropii în lungu<l> moşii despre Apus fiindu-ne mergerea ca să îndreptăm hotarul subt coasta dealului s-au găsit şi două rădăcini de gârniţă mari, care rădăcini doi din moşnenii topliceni şi mărceni, numele lor Pană sin Şărb şi Costandin sin G<h>eorg<h>e ni le-au încredinţat că acelea sunt rădăcinile gârniţelor cele scrise în hotărnicie despre hotarul Marcea.

Câte trele aceste trăsuri adunându-se fac stânjeni 8.029, iar masă făcându-se rămân stânjeni 2.676 şi s-au împlinit suma hotărnicii care zic hotarnicii că s-au dat în două.

După aceasta i-am întrebat şi pe pârâţi şi pe jeluitori care şi cu cetaşii lor pe unde primesc ca să le dăm părţile de moşie fiindcă jeluitorii cer să se desparţă. Şi unii, cei curşi din Balea cu fraţii şi verii lui ne-au răspuns că toată partea ce se numeşte Balea Şărb, Frâncul cu fraţii şi verii lor, adică jumătate moşia fiindcă este câmp şi se cade pe alături cu locuinţa lor căci ei şed pe cumpărătoarea ce o au de la Marica soţia Badii din sus de trăsura aceasta să le-o dăm pe din sus ca să o aibă şi pentru păşunea vitelor. Alţii, tot din ceata lor, care se trag din Şerb şi-şi au căminurile pe moşia Topliceanca din jos despre hotarul Marcea cerea ca pe de la vale să le-o dăm. Iar jeluitorii cei curşi din Ioan Bădilă care au partea moşii jumătate, răspunseră că unde li să va <da> acolo şi primesc măcar că ei îşi au căminurile pe cumpărătoarea ot Marica şi li s-ar cădea să ceară şi ei pe dânsul.

Intrarăm în cercetare ca să vedem a cărora din părtaşi cei pârâţi le este cererea mai temeinică, celor curşi din Balea sau celor curşi din Şerban (fiindcă Frâncu sin Voinea ziseră toţi că este pierdut). Şi atât dintr-a tuturor răspundere, cum şi după vederea căminurilor ce se află, ne

încredinţarăm că este mai cu temei cererea celor curşi din Şărb sin Dragomir decât a celor traşi din Balea pentru că cei curşi din Şărb, au căminuri, case, livezi de pomi, livezi de fân, curături de hrană şi alte coprinsuri pe partea de la vale şi deosebit că au moştenire în hotarul Marcea ce este răzorită cu Topliceanca prin jumătatea satului lor Oarjăle în care hotar Marcea au moştenire şi cei curşi din Balea pricinuitori.

Iar la cuvântul curşi ce zic din neamul Bali că se strâmtorează cu păşunea vitelor nici un temei nu au pentru că pe moşie în care locuiesc ei acum, fiind tot a lor cumpărătoare de la Marica au şi loc slobod îndestul şi nici de nimeni n-au oprire. Şi aşa au rămas să dăm jumătate moştenirea partea pârâţilor pe de la vale şi jumătate partea moştenirii jeluitorilor pe de la deal după cum le şi detărăm să stăpânească. La capul despre Apus stânjeni 1.897 la mijlocu<l> moşiei stânjeni 1.330 pl. la capul despre Răsărit stânjeni 1.275 pe care făcându-i masă rămân stânjeni 1.338 pentru care li s-au dat şi câte o carte de hotărnicie la mâna celor curşi din Ioan Bădilă jeluitori.

Iar pârâţilor le-au dat să stăpânească jumătate moştenirea partea lor ce li s-au cuvenit stânjeni 1.338 masă pe de la vale pe lângă hotarul moşii Marcea unde îşi au cei mai mulţi dintr-înşii căminurile şi moştenirea vecinătăţii, însă stânjeni 1,895 la capul moşii despre Apus din semnul ce s-au făcut părţii jeluitorilor şi la vale până în hotarul moşii Marcea care se stăpâneşte tot de dânşii i stânjeni 1.330 pl. la mijlocul moşii i iarăşi din partea jeluitorilor la vale şi stânjeni 1.275 la capul moşii despre Răsărit tot din semnul părţii jeluitorilor şi până în hotarul moşii Marcea unde s-au făcut groapă în tufe despre Miază-noapte cu 20 stânjeni de drumul ce vine de la şi merge la Argeş.

Şi fiindcă pricinuitorii cei curşi din Balea pe această împărţeală nu se mulţumesc şi au cercat judecată la dumnealor boieri ispravnici cu părtaşii lor cei curşi din Şărb sin Dragomir Cerşanu cu pricină că nu-i sufere să stăpânească cu dânşii moşia ce li se dete pentru că acei părtaşi sunt şi după o cruce părtaşi cu dânşii şi că nu se trag din Şerb Cerşanu fiind alţi părtaşi tot de-ai lor din Şerb Cerşanu sin lui Dragomir unde după cercetarea ce li s-au făcut au rămas tot buni părtaşi cu aceia şi că bine li s-au dat moştenirea cu dânşii amestecaţi.

Din care jumătate moştenirea ce li s-au dat cum și mai sus se coprinde cerând şi însuşi pricinuitorii ca să se desparţă de părtaşii lor cei curşi din Şărb Cerşanu a-şi şti stăpânirea celor curşi din Şărb adică diaconului Dumitru i diaconului Pană şi diaconului Ioan cu cetaşii lor li s-au deosebit şi li s-au

dat stânjeni 669 masă să-şi stăpânească pe de la vale pe lângă hotarul moşii Marcea unde îşi au căminurile, li s-au dat la mână şi cartea noastră de hotărnicie.

Iar lui Şărb i Voico Toroveşti cu cetaşii lor cei curşi din Balea cu verii şi fraţii lui le deterăm să stăpânească stânjeni 669 masă pe de la vale de partea celor curşi din Ioan Bădilă jeluitori și pe de la deal din cei curși din Şărb Cerşanu sin Dragomir însă stânjeni 7.034 la capul mai despre Apus i stânjeni 676 la mijlocul moşii şi stânjeni 6.374 la capul moşii despre Răsărit puind şi semne printre dânşii drept aceea au mai primit şi s-au odihnit toate părţile pe această alegere ce făcurăm şi mai vârtos şi după cercetarea dumnealor boierilor ispravnici, deterăm şi noi această carte a noastră la mâna celor curşi din Balea cu fraţii lui ca să-şi aibă stăpânirea întocmai aceasta.

1805 septemvrie 30

Sandu postelnic ot Roşii de Vede

Sud Teleorman

Şărb i Voicol Toroveşti cu cetaşii lor cei curşi din Balea cu fraţii lui cerând adeverirea aceştii alegeri ce au făcut-o orânduiţii hotarnici boiernaşi dreaptă şi cu orânduială fiind făcută, ca unii ce s-au mulţămit spre a-şi avea stăpânirea lor întocmai trecându-să în condica judecătorii li s-au adeverit şi de către noi aceasta.

1805 octomvrie 18

***

Văzută la înfăţişare dată de reclamantu<l> Stroe Torovescu şi cetaşii lui. Prezedent Costică Vărzaru. 1853 mai 26, dela cu nr. 849/852

Văzută la Trebunalul de Argeş. Prez. Matei Cioranu. 1862 ghenar 2, dela nr. 893/856

***

Ocolniţa bisericii Sfântului Nicolae întocmai copiată după original

Pentru conformitate preot N. Matheescu

Arhivele Naţionale – Argeş, fond *Parohia Sf. Nicolae Piteşti*, dosar 1/1852-1864, f. 4-7.

Copie, hârtie, filigran, transcriere realizată de preotul Nicolae Mateescu aflată în „Dosar pentru procesul moșii Vătășești cu casa răposatului Nae Socolescu și Ștefan Jieanu. 1852 septembrie 23”.

2.

1863 ianuarie 11, Piteşti. *Sentinţa Tribunalului Argeş prin care recunoaşte dreptul de proprietate Bisericii Sf. Nicolae din Piteşti asupra unui teren de 324 stânjeni în moşia Geamăna (Vătăşeşti) stăpânit de serdarul Ştefan Jianu şi Casa răp. N. Socolescu.*

Principatele Unite Române

Tribunalu Distr. Argeşiu

Nr. 4

D-lor Eftimie Niculau şi Nicolae Chirculescu epitropii bisericii Sf. Nicolae din acest oraş prin suplica emisă Trib. la 4 sept. anul 1856 înreg. la no. 5424 au indicat că acea sf. biserică au avut mai dinainte în posesie o moşie din trupul satului Geamăna ce-i zice şi Vătăşeşti şi că vede că zisa moşie să stăpâneşte jumătate de d. Sărdar Ştefan Jianu şi jumătate de Casa răp. Clucer Nicolae Socolescu, iar în ce chip o stăpânesc nu poate şti, că ca epitropi ai bisericii cere ca să se cheme în judecată amândouă aceste persoane de mai sus spre a se înfăţişa şi după dreptul ce va avea biserica să-şi afle îndestularea cuvenită.

După legiuitele chemări făcute procesanţilor şi în urma mai multor ziare cu care s-au tot amânatu procesul acesta, s-a înfăţişat astăzi în judecată numai avocatul public precum şi d. Eftimie Niculau epitropu<l> sfintei biserici în lipsa d-lui Ştefan Jianu şi a d-lui Ion Văleanu epitropu<l> Casei răp. Nicolae Socolescu care având chemările primite nu s-au arătat şi fiindcă după observaţiile făcute acest proces ce se găseşte intentat încă de la anul 1856, s-a văzut că de mai multe ori s-a amânat după cererea d-lui Văleanu pentru cuvânt că se afla deputat în Cameră, iar prin dovada dată de primirea celui din urmă sorociri nezicând nimic despre aceasta, Trib. pe cât are în vedere timpul de când procesul se găseşte în cercetarea sa pe baza art. 251 din regulament în lipsa celor neveniţi a şi procedat în citirea actelor din dosar din care s-au văzut acestea.

Că la anul 1858 înfăţişându-se reclamanta biserică prin procuratorul rânduit de epitropii ei d. Dimitrie Antonescu, atunci în constatarea dreptăţilor ce are biserica pe stânjeni ce-i pretinde, osebit de argumentele făcute, a presentat d. Antonescu şi două înscrise unul cu data 1832 aprilie 6 şi altul din 1856 aprilie 16, cel dintâi în formă de însemnare sub aceeaşi slovă şi iscălitură ca din partea răp. Ion Socolescu scriind lui Costache Cornăţeanu ca să îngrijească de biserică căci între alte venituri are şi un petic de moşie în Geamăna pentru care plăteşte câte lei cinci embatic însemnând şi pe faţă alţi lei zece pentru doi ani pe peticul de moşie Geamăna

căci pe ani 20 s-a dat embatichiu înainte la răp. Partenică, iar cel din urmă dat ca din partea a câţiva locuitori din comuna Bradu de Sus, că biserica Sf. Nicolae au avut în stăpânire stânj. 324 şi (un *ciric*) în chirie de la deal de ei, alături cu Geamăna fiind dăruită de prioteasa Despa care e chiar şi în ocolniţa satului lor.

Că la 11 august 1861 când iarăşi s-a înfăţişat procesul d. avocat public a mai înfăţişat o copie de pe ocolnică nelegalisată cu an vechi din a căria coprindere s-au văzut zicându-se că au venit Despa preoteasa soţia răp. popii Tănase şi nu avu zapis zicând cum că s-au răpus în vremea răsmeriţii, că a primit carte de blestem şi i s-a dat aceste trei delniţe să le stăpânească şi că socotind stânjeni şi dând şi celorlalţi pe delniţe, priotesii delniţe trei pe deplin stânj. 324, mai înfăţişând pe lângă acestea încă trei bilete care sunt reproduse în ziarul încheiat atunci sub nr. 1638 unul cu anul 1830 ghenarie 23, altul tot cu acest an 8: 9 şi cel din urmă cu anul 1831 dechemvrie 2 adresate către chir Dincă Popovici prin care-l îndatorează să dea pentr-unul talere 22 printr-altul talere 150 şi prin cel de-al treilea că au primit nişte argint şi că la 2 ghenarie 1862 tot d. avocat public prin înfăţişarea a dat de s-a văzut o ocolniţă cu anul 1805 în formă de hotărnicie subscrisă de Sandu postelnicu prin care dă şi Despii prioteasa să ţie stânjeni 324 ce au avut bărbatul ei danie precum a mai presentat şi un bilet cu anul 1832 septembrie 6 subscris de Ion Socolescu, acum încetat din viaţă, din a căreia coprindere s-a văzut arătând că mai are biserica a lua de la d-lui pe an talere 15 însă talere zece chiria locului şi talere cinci embaticu peticului de moşie Geamăna când tot atunci d. avocat în urma îndatoririi ce i se pusese au dat şi martori pe Pârvu Pană Torovescu şi Stroe Ioan ceea ce au arătat cu jurământ în biserică după cum se atestă din adresa protopopului nr. 2, căci înaintea zaverei aflându-se în devălmăşie la stăpânirea proprietăţilor ştiu că în toţi anii veneau preoţii bisericii de aduna veniturile locurilor şi la zaveră răp. Ioan Socolescu făcând hotărnicie n-a mai văzut pe preoţi să vie ca mai nainte a aduna venitul ce se aduna de către acesta, că despre d. Jianu nu cunosc ce amestec are, decât numai ştiu că este ca la vreo 15 ani de când s-au împărţit pe din două această proprietate cu numitul.

S-a mai observat după aceasta şi răspunsurile date de d. Ştefan Jianu de primirea sorocirilor unde arată că proprietatea sa o are de zestre fără nicio împrejurare şi nici cunoaşte a se învecina cu vreo moşie a bisericii şi alte.

D. avocat public după ce şi astăzi au stăruit tot în argumentele de mai nainte a mai adăugat că prin actele ce a înfăţişat a probat dreptul de proprietate ce au avut Despa prioetesa pe aceşti 324 stânjeni moşie ce în urmă a devenit danie bisericii pe care o reprezintă, că din înscrisele d-lui Ioan Socolescu se învederează că acesta plătea bisercii un oarecare embatic pentru aceşti stânjeni şi din aceasta se constată că numitul nu era adevăratul posesor, că din arătarea martorilor bazată pe jurământ se atestă că biserica au avut în posesie arătaţii stânjeni adunându-i venitul până la zaveră prin preoţii săi, că ceea ce va fi mijlocind între d. Jianu cu Casa Socolescului nu poate privi pe biserica decât că d-lui stăruieşte să se îndatoreze Casa răp. Socolescu şi d. Jianu a lăsa în posesia bisericii stânjeni pretinşi despre al căror venit şi tăierea pădurii de pe ei se rezervă a-şi căuta mai în urmă, îndatorindu-se numai acum la plata cheltuielilor ce au făcut biserica cu punerea de avocaţi şi altele care se suie la cifra de lei o mie cinci sute no. 1500.

Sentinţa Tribunalului

Tribunalul,

Având în vedere că obiectul procesului pentru care este chemat a se pronunţa constă în cererea făcută de către d-lor epitropii bisericii cu patronajul Sf. Nicolae dintr-acest oraş care s-a reprezentat şi prin d. avocat public de a se îndatora Casa răp. Nicolae Socolescu de aici şi d. Ştefan Jianu să-i lase în posesie suma de stânjeni de moşie trei sute douăzeci şi patru ce o are de danie de la Despa pioteasa în trupul comunii Geamăna ce-i zice şi Vătăşeşti şi pe care numiţii i-a împărţit pe din două.

Având în vedere conclusiunile d-lui M.N. Negulescu reprezentantul Ministerului Public de lângă acest Tribunal. Considerând că din ocolnica şi hotărnicia ce s-a presentat de d. avocat public la înfăţişările de mai nainte şi reproduse în practică în fragment se constată că Despa prioteasa i se dă dreptul de a stăpâni trei sute douăzeci şi patru stânjeni moşie pe lângă hotarul Piteştilor.

Considerând că osebit de acestea d. Avocat a mai înfăţişat tot atunci şi mai multe obiecte, bilete, precum acela cu anul 1832 aprilie 6 şi acela cu anul 1832 septembrie 6 şi altele ale răp. Ioan Socolescu din a cărora coprindere se dovedeşte că biserica reclamantă are în adevăr posesie pe moşia din Geamăna şi pentru care numitul Socolescu declară prin trânsele că a luat cu embatic câte lei cinci precum şi că mai datora bisericii la anul 1832 septembrie 6 talere 15 dintre care 10 chiria unui loc, iar cinci embaticul peticului de moşie.

Considerând că atât din coprinderea acestor acte împotriva cărora în tot cursul procesului nu s-a adus vreo defăimare căci pârâţii n-au voit a veni la înfăţişare cât şi din arătarea martorilor încredinţată cu jurământ în sf. biserică se probeasă că biserica reclamantă a avut în posesie pretinşii stânjeni de moşie până la zavera adunându-se venitul de către preoţii săi, iar de atunci de când Ion Socolescu şe-a făcut hotărnicie a văzut-o stăpânindu-se de către acesta fără să ştie cum.

Considerând că d. Ştefan Jianu la nici una din înfăţişările ce s-a dat procesului n-a venit la Trib. ca să înfăţişeze actele ce va avea pe stânjenii de moşie cu care să-şi constate titlurile şi dreptul ce se crede a avea pe stânjenii de moşie ce stăpâneşte din cei în chestiune.

Considerând din toate acestea că pârâţii stăpânesc aceşti stânjeni fără nici un drept sau temei pe cât n-a venit să facă opuneri legale la cererea reclamantei biserici.

Considerând că reclamanta biserică prin intentarea acestui proces la anul 1856 n-a lăsat să treacă termenul prescripţiunii a-l stăpâni cu rea credinţă pe câtă vreme, cât pentru casa Socolescului acesta începe a curge de la anul 1832 că ei până aici răp. Ion Socolescu a plătit embatic după cum se vede din biletele sale, iar d. Jianu se găseşte stăpânind numai de vreo 15 ani după cum au arătat martorii şi după un astfel de chip a fost reclamanta în facultate a-şi revendica dreptăţile sale şi considerând după art. 1, cap. II, partea VI din Codul Civil cu împrejurările de mai sus şi-a probat cererile.

Judecată în virtutea acestora în numele mării sale domnitorului Principatelor Unite Alecsandru Ioan I-iu conform şi cu concluziunile d-lui representant al Ministerului Public hotărăşte ca Casa răp. N. Socolescu şi d-ni Ştefan Jianu să lase în desăvârşită posesie a bisericii reclamantă suma de trei sute douăzeci şi patru stânjeni moşie din comuna Geamăna ce i-au însuşit fără niciun drept pe lângă care va mai plăti şi lei una mie cheltuieli făcute de biserică de la anul 1856 cu aducere de martori şi punere de procuratori în care intră şi taxa de 4 lei.

Aceasta fiind sentinţa Trib. partea nemulţumită are dreptul de apel la onor Curte Apelativă Civilă secţia I în termen de două luni.

Judecaţii în lipsă se pot folosi şi de sorocu oposiţii de opt zile către acest Trib. de va dovedi legalmente cauzele ce i-a poprit de n-a venit astăzi calculându-se amândouă soroacele din ziua primirii copii de sentinţă.

Membri M.I. Vladimirescu
N.T. Grigorescu
1863 ianuarie 11, Nr. 493/1856
Gref. I. Ştefănescu

Arhivele Naţionale – Argeş, fond *Parohia Sf. Nicolae Piteşti*, dosar 1/1852-1864, f. 18-21.

3.

1873 mai 5, Bucureşti. *Sentinţa Curţii de Apel Bucureşti prin care reformează sentinţa Tribunalului Argeş şi apără Casa răp. N. Socolescu de acţiunea în revendicare a moşiei Geamăna intentată de Epitropia Bisericii Sf. Nicolae din Piteşti.*

Curtea Apelativă Secţia I-a
Anul 1873 mai 5
Membri presinţi
D. Adolf Cantacuzino, preşedinte
Gheorghe Economu
Apostol Mănescu
Petre Ştefănescu, membri presinţi

Fotoliul Ministerului Public ocupat de d. G. Schina procurorile de secţiune
No. 172.

Astăzi fiind la ordinea zilei examinarea procesului civil dintre Epitropia Bisericii Sf. Nicolae din Piteşti cu Epitropia Casei Socolescu şi Ştefan Jianu. S-a presentat apelantului Ştefan Jianu asistat de avocat Nicolae Serghescu asemenea şi d. T. Socolescu moştenitorul autorului Nae Socolescu asistat şi de avocat Petre Grădişteanu cum şi intimata Epitropia Bisericii Sf. Nicolae din Piteşti prin epitropul actual al acei biserici d. Ioan Purcăreanu în puterea procurii Primării Piteşti no. 663/1873.

S-a dat citire apelului făcut care văzându-se dat în condiţiunile legei s-a admis. Asemenea s-a dat citire sentinţei Tribunalului no. 4/1863 prin care hotărăşce ca Casa răp. Nicolae Socolescu şi Ştefan Jianu să lase în desăvârşită posesie a bisericii reclamantă suma de 324 stânjeni moşie din comuna Geamăna ce s-a însuşit fără nici un drept pe lângă care va mai plăti şi lei 1000 cheltuieli făcute de biserică de la anul 1856 cu aduceri de martori şi punere de procuratori în care intră şi taxa.

Mai înainte d-a se discuta procesul în fond s-a văzut jurnalul no. 1988/1872 prin care s-a

pronunciat perimarea apelului făcut de Ştefan Jianu contra sentinţei Tribunalului Argeş no. 4/1863.

S-a întrebat de d. Preşedinte că în urma acestui jurnal ce rol mai are d. Jianu prin procuratorele său d. Sergescu, răspunse că conform legii face intervenţiune la Curte în proces.

D. Grigorescu advocatul Bisericii Sf. Nicolae luând cuvântul zise că intervenţiunea nu se poate face la Curte că în cazul de faţă intervenientul a figurat atât la Tribunal cât şi la Curte. Că în urmă Curtea după cererea epitropilor bisericii văzând că a trecut termenul prescris de lege pentru perempţiune a pronunţat perempţiunea.

Că lucrările petrecându-se astfel intervenţiunea nu poate fi admisibilă.

D. procurore opinia pentru respingerea intervenţiunei, Curtea pentru motivele din deciziune a respins cererea de intervenţiune făcută de d. Ştefan Jianu.

După acestea dându-se în fond cuvântul apelantului Socolescu, acesta prin advocatul său Petre Grădişteanu zise că procesul de faţă este o acţiune în revendicaţiune, Epitropia Bisericii Sf. Nicolae din Piteşti revendică de la clientele său şi de la d. Jianu 324 stânjeni din hotarul Geamăna.

Această revendicaţiune nu şi-o întemeiază pe niciun titlu legal şi acele acte pe care se întemeiază Trib. de admite acţiunea în revendicaţiune sunt acte relative la alţi stânjeni de moşie, nu la aceia ce se posedă, prin urmare, dar n-are decât a cere de la Curte ca să respingă această acţiune ca neprobată. Prin actele însă ce presentăm, constatăm că posedăm jumătate din stânjenii ce se revendică de la 1821 şi acţiunea s-a intentat la 1854 prin urmare avem posesiunea şi de bună şi de rea-credinţă, cere şi cheltuieli de instanciă.

D. Grigorescu luând cuvântul cere confirmarea sentinţei Tribunalului deoarece din actele menţionate în sentinţă rezultă că locul ce se revendică este proprietate a bisericii şi că rău se posedă de apelanţi.

În ceea ce priveşce prescripţiunea, această prescripţiune nu ni se poate opune deoarece epitropia, deşi a posedat, însă nu în numele persoanei sale, cere şi cheltuieli de judecată.

D. procurore se uni cu concluziile d-lui Grădişteanu. După acestea Curtea a pronunciat următoarea decisiune.

Decisiune

Asupra cererii de intervenţiune la Curte făcută de d. Ştefan Jianu. Având în vedere în regulă generală că o cerere de intervenţiune nu se poate face la Curte. Că o intervenţiune nu se poate face decât de o persoană care n-a figurat în instancie. Că în spesie Jianu a figurat atât la Tribunal cât şi aici la Curte şi Curtea provocată de cererea Bisericii Sf. Nicolae d-a perima, instancia a pronunciat prin jurnalul no. 1988/1872 perempţiunea apelului. Că prin urmare, dar cererea de intervenţiune nu este fondată, Curtea o respinge.

În ceea ce priveşte chestiunea în fond. Având în vedere apelul făcut de Gheorghe Văleanu tutorele casei Socolescu. Având în vedere că acest apel s-a găsit dat în condiţiunile legii şi s-au admis. Având în vedere că apelantul Socolescu prin apelul său tinde d-a se reforma sentinţa Tribunalului şi a fi apărat dânsul de acţiunea în revendicaţiune intentată de Epitropia bisericii Sf. Nicolae din Piteşti pentru 324 stânjeni de loc din moşia Geamăna deoarece zisa epitropie nu probează prin nimic serios această cerere şi deoarece dânsul apelantul are în favorul său prescripţiunea atât de bună-credinţă cât şi de rea-credinţă posedând locul în litigiu de la 1821 până la 1854. Având în vedere că după cum resultă din dezbaterile şi actele excelate de părţi apelantul Socolescu a posedat locul ce se revendică de Biserica Sf. Nicolae de la 1821 până la 1854. Că prin urmare, acest mijloc peremptoriu este oposabil epitropiei Bisericii Sf. Nicolae. Că titlurile bisericii pe care se întemeiază Tribunalul d-a admite acţiunea în revendicaţiune intentată de intimată, nu constituie dreptul său asupra acestor stânjeni ce se revendică, ci la hotărnicia moşii Geamăna. Că astfel fiind acţiunea nefondată şi apelul lui Socolescu admisibil.

Pentru aceste motive

În unire cu conclusiunile d-lui procurore Schina

În virtutea Legii

Decide,

Admite apelul făcut de Gheorghe Văleanu tutorele Casei Socolescu. Reformează sentinţa Tribunalului Argeş nr. 4/1863 şi apără pe d. Socolescu de acţiunea în revendicaţiune a moşii Geamăna intentată de epitropia Bisericii Sf. Nicolae din Piteşti. Se condamnă intimaţii a plăti d-lui Socolescu lei noi cincizeci cheltuieli de judecată. Decisiunea este supusă recursului în casaţie şi revizuirei conform legii. Dată şi pronuciată în şedinţă publică în capitala Bucureşti astăzi cinci mai 1873.

Adolf Cantacuzino, G.D. Economu, P. Ştefănescu, Apostol Mănescu.

Grefier, N.P. Geani

Arhivele Naţionale – Argeş, fond *Parohia Sf. Nicolae Piteşti*, dosar 2/1873-1881, f. 1, 18.

Statistica scriitorilor de documente din Țara Românească în secolul al XVII-lea

Drd. Mihaela GHEORGHE

Odată cu apariția conceptelor umaniste, a ideilor materialiste, în Europa Răsăriteană din secolul al XVII- lea a început mișcarea de formare a culturii naționale. Transformările de natură economico-socială, intensificarea schimburilor comerciale între orașe, între sate și orașe, centralizarea politică și instituțională au impus și apariția unei culturi noi, laice, citadine[1]. Comparativ cu Occidentul, Sud-Estul european a resimțit mai târziu valul de cultură, vinovată pentru aceasta fiind dominația turcească.

În prima parte a secolului al XVII-lea, cu sprijinul tipografiei aduse de la Kiev la Târgoviște, începe tipărirea unor cărți religioase în limba română. Tipărirea acestora nu a însemnat introducerea totală a limbii poporului în biserică fiind un procedeu anevoios și de lungă durată; era vorba în principiu de cărți de morală religioasă, predici, învățături. Literatura slavă bisericească nu dispăruse din Țările Române. Întreaga cultură a epocii lui Matei Basarab a fost subordonată câtorva idealuri majore ale timpului, între care cel mai puternic a fost cultivarea tradiției istorice. Epoca lui Matei Basarab a însemnat un moment victorios pentru limba națională, deoarece începe citirea *Cazaniei* în limba română, iar *Evanghelia și Apostolul* se citesc timid spre finalul secolului, în timpul lui Șerban Cantacuzino[2]. Protector cultural cu accentul unui ortodox cruciat și antiotoman, Basarab va sprijini împreună cu doamna sa, Elina, activitatea din mânăstiri și biserici, păstrătoare ale tradiției culturale slavone, dar și cu un rol însemnat în oficializare limbii române[3].

În secolul al XVII-lea, sinteza din cultura română prezintă trăsături asemănătoare unor sinteze efectuate în alte centre culturale europene. Locul ocupat de cărturarii de slavonie nu mai este apanajul fețelor bisericești, deoarece încă din secolul trecut o parte dintre boieri au intrat în rândurile știutorilor de carte, scriind în limba română. Printre cei care învăţau cum se alcătuiesc documentele cancelariei se găseau şi alţi dregători, care nu făceau parte din personalul cancelariei, dar care erau apropiaţi ai domnului. Documentele astfel întocmite erau citite de marele logofăt sau de logofătul al II-lea (*vtori logofăt)*[4].

Analiza documentelor studiate arată că numărul scriitorilor de documente în limba slavonă scade și crește numărul celor care au scris în limba română. Aceasta era tot mai utilizată pentru încheierea anumitor contracte (zapise), a diatelor, a cărților de hotărnicii, etc. Astfel, numai în prima parte a secolului al XVII-lea au fost atestate aproximativ 655 de documente[5] în limba română și un număr semnificativ mai mic de documente în limba slavonă.

În urma analizei statistice realizată pe baza documentelor studiate, se poate desprinde următoarea concluzie privind scriitorii de documente din cancelaria de la Târgoviște:

Scriitori de documente	Numărul	Procent
Grămătici	16	6.67%
Logofeți	88	36.67%
Spudei	4	1.64%
Scriitori	1	0.41%
Popi	36	14.76%
Al doilea logofăt	2	0.82%
Logofețel	1	0.41%
Portar	1	0.41%
Postelnic	2	0.82%
Spătar	1	0.41%
Sluger	1	0.41%
Scriitori de documente fără statut social menționat	86	35.83%

Surse: *Catalogul documentelor Țării Românești*, vol. III (1621-1632), volum întocmit de Doina Duca – Tinculescu, Marcel Dumitru Ciucă, București, Serviciul de Publicații și valorificare al Direcției generale a Arhivelor Statului, 1978; *Ibidem*, vol. IV(1633-1639), volum întocmit de Marcel - Dumitru Ciucă, Doina Duca – Tinculescu, Silvia Vătafu – Găitan, 1981; *Ibidem*, vol. V (1640-1644), 1985; *Ibidem, vol. VI (1645-1649),* volum întocmit de Marcel- Dumitru Ciucă, Silvia Vătafu- Găitan, București, 1993; *Ibidem*, vol. VII (1650-1653), volum întocmit de Marcel- Dumitru Ciucă, Silvia Vătafu- Găitan, Melentina Bâzgan, București, 1999, *Ibidem*, vol. VIII (1654-1656), volum întocmit de Marcel -Dumitru Ciucă, Dragoș Șesan, Silvia Vătafu-Găitan, Mirela Comănescu, București, 2006; *DRH, B*, vol. XXI (1626-1627), volum îngrijit de Andrei Oțetea, David Prodan, 1965; *Ibidem*, vol. XXII (1628-1629), volum întocmit de Damaschin Mioc, 1969; *Ibidem,* vol. XXIV

(1633-1634), volum întocmit de Damaschin Mioc, Sașa Caracaș, Constantin Bălan, 1974; *Ibidem*, vol. XXV (1635-1636), volum întocmit de Damaschin Mioc, Maria Bălan, Ruxandra Cămărășescu, Coralia Fotino, 1985; *Ibidem,* vol. XXX (1645), volum întocmit de Violeta Barbu, Marieta Chiper, Gheorghe Lazăr, București, Editura Academiei Române, 1998; , *DRH, B,* vol. XXXI (1646), volum întocmit de Violeta Barbu, Constantina Ghițulescu, Andreea Iancu, Gheorghe Lazăr, Oana Rizescu, *DRH, B,* vol. XXXII (1647); *DRH, B,* vol. XXXII (1647), volum întocmit de Violeta Barbu, Gheorghe Lazăr și a colaborat Oana Rizescu, București, Editura Academiei Române, 2001; *DRH, B*; vol. XXXIII (1648), , volum întocmit de Gheorghe Lazăr, Constanța Vintilă – Ghițulescu, Andreea Iancu, București, Editura Academiei Române, 2006; *DRH, B*, vol. XXXIV (1649), volum întocmit de Violeta Barbu, Gheorghe Lazăr, Oana Rizescu, București, Editura Academiei Române, 2002; *DRH, B;* vol. XXXV (1650), volum întocmit de Violeta Barbu, Constanța Ghiculescu, Andreea Iancu, Gheorghe Lazăr, Oana Rizescu, București, Editura Academiei Române, 2003; *DRH, B;* vol. XXXVI (1651), volum întocmit de Oana Rizescu și Marcel- Dumitru Ciucă, București, Editura Academiei Române, 2006; *DRH, B;* vol. XXXVII (1652), volum întocmit de Violeta Barbu, Constantin Bălan, Florina Manuela Constantin, București, Editura Academiei Române, 2006.

Documente privind istoria României (D.I.R.), veacul XVII B. Țara Românească, vol. I (1601-1610), redactor responsabil Mihail Roller, București, Editura Academiei Populare Române, 1951*, Ibidem*, vol. II (1611-1615), responsabil Ion Ionașcu, 1951; *Ibidem*, vol. III (1616-1620), redactor responsabil Mihail Roller, 1951; *Documente privind istoria orașului București*, redactor responsabil Florian Georgescu, Paul Cernovodeanu, Ioana Cristache Panait, București, Editura SPC Muzeul de Istorie al orașului București, 1960; *Documente referitoare la istoria județului Teleorman, 1441-1700. Catalog*, vol. I, întocmit de Maria Georgescu și Gheorghe Popa, București, 1989; Mihail M. Andreescu, *Documente muntene referitoare la Mitropolia Țării Românești, Mănăstirea Argeș și Episcopia Argeșului. Anii 1492-1823 (Scoase din Condicele Mitropoliei Țării Românești și Episcopiei Argeșului),* București, 2004; Ionașcu, I., *Documente bucureștene privitoare la proprietățile mânăstirii Colțea*, București, Fundația Regele Carol I, 1941; Iorga, Nicolae, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, vol. V, *Cărți domnești, zapise și răvașe*, București, editura Ministerului de Instrucție, 1903; Ibidem , vol. VI, *Cărți domnești, zapise și răvașe*, 1904; Potra, George, *Documente privitoare la istoria orașului București (1594-1821)*, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1982; Ibidem, *Tezaurul documentar al județului Dâmbovița (1418-1800)*, Muzeul Județean Dâmbovița, 1972; Rafailă, Grina –Mihaela, *Documentele epocii brâncovenești în colecțiile Muzeului Municipiului București*, București, editura Muzeului Municipiului București, 2008*, Eadem, Actele domniei lui Șerban Cantacuzino aflate în patrimoniul Muzeului Municipiului București*, București, editura Muzeului Municipiului București, 2014; Soare, Ion, *Documente slavo-române păstrate în arhivele din Oltenia,* Râmnicu-Vâlcea, editura Conphys, 2005; Szemkovics, Laurențiu-Ștefan, *Documente de la Constatin Brâncoveanu referitoare la mânăstirea Argeșului (1688-1703)*, Pitești, Editura Ordessos, 2016.

În total au fost identificați 240 de scriitori, dintre care un procent de 45.39% revine scriitorilor profesioniști (logofeți, grămătici, spudei, scriitori), micii dregători au 3.30% (logofăt al doilea, logofețel, postelnic, portar, spătar, sluger), Biserica prin intermediul preoților fiind înregistrată cu un procent de 15.48%, iar scriitorilor menționați fără statut social le revine un procent de 35.83%.

Comparativ cu situația întâlnită la Târgoviște, în cadrul cancelariei domnești din București, rezultatul statistic este următorul:

Scriitori de documente	Numărul	Procent
Dieci	3	1.73%
Grămătici	20	11.56%
Logofeți	85	49.13%
Spudei	11	6.35%
Piseț	1	0.57%
Scriitori	1	0.57%
Al doilea logofăt	4	2.30%
Al treilea logofăt	1	0.57%
Logofețel	1	0.57%
Popi	1	0.57%
Șetrar	1	0.57%
Șufar	2	1.15%
Scriitori de documente cu statut social omis	42	24.27%

Surse: *Catalogul documentelor Țării Românești*, vol. III (1621-1632); *Ibidem*, vol. IV (1633-1639), *Ibidem*, vol. V (1640-1644), 1985; *Ibidem, vol. VI (1645-1649),* volum întocmit de Marcel- Dumitru Ciucă, Silvia Vătafu-Găitan, București, 1993; *Ibidem*, vol. VII (1650-1653), volum întocmit de Marcel-Dumitru Ciucă, Silvia Vătafu-Găitan, Melentina Bâzgan, București, 1999, *Ibidem*, vol. VIII (1654-1656), volum întocmit de Marcel -Dumitru Ciucă, Dragoș Șesan, Silvia Vătafu-Găitan, Mirela Comănescu, București, 2006 *DRH, B*, vol. XXI (1626-1627), volum îngrijit de Andrei Oțetea, David Prodan, 1965; *Ibidem*, vol. XXII (1628-1629), volum întocmit de Damaschin Mioc, 1969; *Ibidem,* vol. XXIV (1633-1634), volum întocmit de Damaschin Mioc, Sașa Caracaș, Constantin Bălan, 1974; *Ibidem*, vol. XXV (1635-1636), volum întocmit de Damaschin Mioc, Maria Bălan, Ruxandra Cămărășescu, Coralia Fotino, 1985; *Ibidem,* vol. XXX (1645), volum întocmit de Violeta Barbu, Marieta Chiper, Gheorghe

Lazăr, București, Editura Academiei Române, 1998; , *DRH, B,* vol. XXXI (1646), volum întocmit de Violeta Barbu, Constantina Ghițulescu, Andreea Iancu, Gheorghe Lazăr, Oana Rizescu, *DRH, B,* vol. XXXII (1647); *DRH, B,* vol. XXXII (1647), volum întocmit de Violeta Barbu, Gheorghe Lazăr și a colaborat Oana Rizescu, București, Editura Academiei Române, 2001; *DRH, B*; vol. XXXIII (1648), , volum întocmit de Gheorghe Lazăr, Constanța Vintilă – Ghițulescu, Andreea Iancu, București, Editura Academiei Române, 2006; *DRH, B*, vol. XXXIV (1649), volum întocmit de Violeta Barbu, Gheorghe Lazăr, Oana Rizescu, București, Editura Academiei Române, 2002; *DRH, B;* vol. XXXV (1650), volum întocmit de Violeta Barbu, Constanța Ghiculescu, Andreea Iancu, Gheorghe Lazăr, Oana Rizescu, București, Editura Academiei Române, 2003; *DRH, B;* vol. XXXVI (1651), volum întocmit de Oana Rizescu și Marcel- Dumitru Ciucă, București, Editura Academiei Române, 2006; *DRH, B;* vol. XXXVII (1652), volum întocmit de Violeta Barbu, Constantin Bălan, Florina Manuela Constantin, București, Editura Academiei Române, 2006;

Documente privind istoria României (D.I.R.), veacul XVII B. Țara Românească, vol. I (1601-1610), redactor responsabil Mihail Roller, București, Editura Academiei Populare Române, 1951*, Ibidem*, vol. II (1611-1615), *Ibidem*, vol. III (1616-1620); *Documente privind istoria orașului București*, redactor responsabil Florian Georgescu, Paul Cernovodeanu, Ioana Cristache Panait, București, Editura SPC Muzeul de Istorie al orașului București, 1960; *Documente referitoare la istoria județului Teleorman, 1441-1700. Catalog*, vol. I, întocmit de Maria Georgescu și Gheorghe Popa, București, 1989; Iorga, Nicolae, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, vol. V, *Cărți domnești, zapise și răvașe*, București, editura Ministerului de Instrucție, 1903; Ibidem , vol. VI, *Cărți domnești, zapise și răvașe*, 1904; Potra, George, *Tezaurul documentar al județului Dâmbovița (1418-1800)*, Muzeul Județean Dâmbovița, 1972; Rafailă, Grina-Mihaela, *Actele domniei lui Șerban Cantacuzino aflate în patrimoniul Muzeului Municipiului București*, București, editura Muzeului Municipiului București, 2014; Eadem, *Catalogul documentelor lui Gheorghe Duca aflate în colecțiile muzeului Municipiului București* în „București-Materiale de Istorie și Muzeografie", XXV, București, editura Muzeului Municipiului București, 2011, pp. 163-177; Eadem, *Actele domniei lui Gheorghe Ghica aflate în colecția de "Documente" a muzeului Municipiului București* în „București- Materiale de Istorie și Muzeografie", XXIII, București, Editura Muzeului Municipiului București, 2009, pp. 161-168; Eadem, *Catalogul documentelor lui Constantin Șerban aflate în colecțiile Muzeului Municipiului București* în „București-Materiale de Istorie și Muzeografie", XXII, București, Editura Muzeului Municipiului București, 2008; Soare, Ion, *Documente slavo-române păstrate în arhivele din Oltenia,* Râmnicu- Vâlcea, Editura Conphys, 2005.

Așadar, în total scriitori - 173, din care scriitori profesioniști 69.90% (logofeți, grămătici, spudei, scriitori, piseț, dieci), mici dregători 5.83% (al doilea logofăt, al treilea logofăt, logofețel, șetrar, șufar), iar procentul scriitorilor de documente fără statut social fiind de 24.27%.

Pentru actele particulare, în cea mai mare parte, emitenții sunt bărbați care vând împreună cu fiii, frații si mai târziu cu soțiile lor, moșii sau diverse părți din moșii, însă apar și femei în calitate de vânzător- cumpărător uneori însoțite de copii. Acest fapt confirmă exercitarea drepturilor juridice ale acestora. Interesantă este tranzacția încheiată între două femei datând din data de 20 iulie 1685[6], așa cum este de remarcat și diata boieroaicei, Despa Vistiereasa din Hârtiești- Muscel, egumenului de la mânăstirea Negru Vodă din Câmpulung, datată 17 iulie 1666: „Adică eu Despa vistiereasa vistierului Iane din Hârtiești scriu și mărturisesc cu acest zapis, ca să fie de mare credință la mâna părintelui Vasilie, igumenul de la Sfânta mânăstire de la Câmpulung și a tot soborul sfintei mânăstiri trei locuri de pământ și cu vadul de moară, ce este într-însa, care loc și vad mi-au dat Pană Mavhranghi pentru paisprezece galbeni, ce mi-au fost dator...și pentru mai adevărată credință, știind carte, am iscălit mai jos"[7].

Din punct de vedere social, tranzacțiile erau făcute de țăranii liberi, membrii unei obști sătești, mici boieri, negustori, meșteșugari, militari, mari dregători.

Scriitori de documente particulare pentru secolul al XVII-lea:

Scriitori de documente	Numărul	Procent
Dieci	45	2.98%
Grămătici	59	3.90%
Logofeți	463	30.68%
Logofeței	6	0.40%
Dascăli	25	1.65%
Spudei	6	0.40%
Diaconi	69	4.57%
Călugăr	1	0.06%
Ierodiaconi	2	0.12%
Ieromonah	1	0.06%
Popi	374	24.78%
Armaș	4	0.26%
Aprod	8	0.53%
Ban	2	0.12%
Cămăraș	2	0.12%
Căpitan	4	0.26%
Ceauș	5	0.38%
Clucer	8	0.53%
Cofetar	1	0.06%
Comis	4	0.26%
Cupeț	2	0.12%

Ierei	3	0.19%
Iuzbașa	10	0.66%
Negustor	1	0.02%
Paharnic	28	1.85%
Pârcălab	2	0.12%
Pitar	7	0.46%
Portar	7	0.46%
Postelnic	37	2.45%
Sluger	3	0.19%
Spătar	8	0.53%
Stolnic	1	0.06%
Sudeț	2	0.12%
Șetrar	1	0.06%
Vătaf	6	0.39%
Vistier	2	0.12%
Vornic	10	0.66%
Zugrav	3	0.19%
Copil de casă	4	0.26%
Scriitori de documente fără statut social menționat	284	18.82%

Surse: *Catalogul documentelor Țării Românești*, vol. III (1621-1632); *Ibidem*, vol. IV (1633-1639); *Ibidem*, vol. V (1640-1644), 1985*; Ibidem, vol. VI (1645-1649),* volum întocmit de Marcel- Dumitru Ciucă, Silvia Vătafu- Găitan, București, 1993; *Ibidem*, vol. VII (1650-1653), volum întocmit de Marcel- Dumitru Ciucă, Silvia Vătafu- Găitan, Melentina Bâzgan, București, 1999, *Ibidem*, vol. VIII (1654-1656), volum întocmit de Marcel-Dumitru Ciucă, Dragoș Șesan, Silvia Vătafu-Găitan, Mirela Comănescu, București, 2006; *DRH, B*, vol. XXI (1626-1627), volum îngrijit de Andrei Oțetea, David Prodan, 1965; *Ibidem*, vol. XXII (1628-1629), volum întocmit de Damaschin Mioc, 1969; *Ibidem,* vol. XXIV (1633-1634), volum întocmit de Damaschin Mioc, Sașa Caracaș, Constantin Bălan, 1974; *Ib idem*, vol. XXV (1635-1636), volum întocmit de Damaschin Mioc, Maria Bălan, Ruxandra Cămărășescu, Coralia Fotino, 1985; *Ibidem,* vol. XXX (1645), volum întocmit de Violeta Barbu, Marieta Chiper, Gheorghe Lazăr, București, Editura Academiei Române, 1998; , *DRH, B,* vol. XXXI (1646), volum întocmit de Violeta Barbu, Constantina Ghițulescu, Andreea Iancu, Gheorghe Lazăr, Oana Rizescu, București, Editura Academiei Române, 2003; *DRH, B,* vol. XXXII (1647); *DRH, B,* vol. XXXII (1647), volum întocmit de Violeta Barbu, Gheorghe Lazăr și a colaborat Oana Rizescu, București, Editura Academiei Române, 2001; *DRH, B*; vol. XXXIII (1648), , volum întocmit de Gheorghe Lazăr, Constanța Vintilă – Ghițulescu, Andreea Iancu, București, Editura Academiei Române, 2006; *DRH, B,* vol. XXXIV (1649), volum întocmit de Violeta Barbu, Gheorghe Lazăr, Oana Rizescu, București, Editura Academiei Române, 2002; *DRH, B;* vol. XXXV (1650), volum întocmit de Violeta Barbu, Constanța Ghiculescu, Andreea Iancu, Gheorghe Lazăr, Oana Rizescu, București, Editura Academiei Române, 2003; *DRH, B;* vol. XXXVI (1651), volum întocmit de Oana Rizescu și Marcel- Dumitru Ciucă, București, Editura Academiei Române, 2006; *DRH, B;* vol. XXXVII (1652), volum întocmit de Violeta Barbu, Constantin Bălan, Florina Manuela Constantin, București, Editura Academiei Române, 2006.

Documente privind istoria României (D.I.R.), veacul XVII B. Țara Românească, vol. I (1601-1610)*, Ibidem*, vol. II (1611-1615); *Ibidem*, vol. III (1616-1620); *Documente privind istoria orașului București*, redactor responsabil Florian Georgescu, Paul Cernovodeanu, Ioana Cristache Panait, București, Editura SPC Muzeul de Istorie al orașului București, 1960; *Documente referitoare la istoria județului Teleorman, 1441-1700. Catalog*, vol. I, întocmit de Maria Georgescu și Gheorghe Popa, București, 1989; Iorga, Nicolae, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, vol. V, *Cărți domnești, zapise și răvașe*, București, editura Ministerului de Instrucție, 1903; Ibidem , vol. VI, *Cărți domnești, zapise și răvașe*, 1904; Potra, George, *Tezaurul documentar al județului Dâmbovița (1418-1800)*, Muzeul Județean Dâmbovița, 1972; Rafailă, Grina- Mihaela, *Actele domniei lui Șerban Cantacuzino aflate în patrimoniul Muzeului Municipiului București*, București, editura Muzeului Municipiului București, 2014; Eadem, *Catalogul documentelor lui Gheorghe Duca aflate în colecțiile muzeului Municipiului București* în „București- Materiale de Istorie și Muzeografie", XXV, București, editura Muzeului Municipiului București, 2011, pp. 163-177; Eadem, *Actele domniei lui Gheorghe Ghica aflate în colecția de "Documente" a muzeului Municipiului București* în „București- Materiale de Istorie și Muzeografie", XXIII, București, Editura Muzeului Municipiului București, 2009, pp. 161-168; Eadem, *Catalogul documentelor lui Constantin Șerban aflate în colecțiile Muzeului Municipiului București* în „București- Materiale de Istorie și Muzeografie", XXII, București, Editura Muzeului Municipiului București, 2008, pp. 161-176; Soare, Ion, *Documente slavo-române păstrate în arhivele din Oltenia,* Râmnicu- Vâlcea, Editura Conphys, 2005.

Prin urmare, avem 1509 scriitori, dintre care profesioniști 39.88% (logofeți, grămătici, dieci, spudei, dascăli), reprezentanții Bisericii 29.46% (preoți, diaconi, ierodiaconi), dregători cu atribuții de ordin public și militar cu 3.3% (ban, iuzbașa, vătaf, sudeț, pârcălab,vornic, armaș, vistier, vătaf), dregători care îndeplineau diverse atribuții 11.2% (postelnic, paharnic, clucer, portar, comis, ceauș, pitar, spătar, stolnic, șetrar, slugger, cofetar), copil de casă 0.27%, zugrav 0.20%, negustor 0.07%, ierei 0.20%. Scriitorii de documente particulare fără statut social au reprezentat un procent de 18.78% din totalul scriitorilor identificați în secolul al XVII-lea.

Pe măsură ce învățământul s-a dezvoltat a crescut și numărul acelora care știau să citească și să scrie. Din numărul total al știutorilor de carte

atestați în Țara Românească în secolul al XVII-lea, cei mai mulți erau laici, fapt ce relevă tendința de laicizare a culturii scrise.

Mărturiile de limbă română cu alfabet chirilic devin mult mai numeroase şi mai concludente începând cu secolul al XVII-lea. Această generalizare a scrisului în limba română, cu grafie chirilică, se explică prin raportarea la contextul istoric, intern şi extern, la dezvoltarea vieţii economice şi sociale a oraşelor, la intensificarea relaţiilor interumane sub toate aspectele, în paralel cu circulaţia de valori şi de idei, la necesitatea tot mai mare a comunicării scrise şi directe a instituţiilor oficiale, a Domniei cu oraşele, cu satele, cu mânăstirile, şi, implicit, la necesitatea sporirii numărului de slujbași şi ştiutori de carte[8].

Note:

[1]Ion Gheție, Al. Mareș, *Originile scrisului în limba română*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985, p. 449-450.

[2]Andreea Apostol, Tiberiu- Vili Chirănescu, *Artă, cultură și societate în epoca brâncovenească* în *Ipostaze al barocului european*, coordonatori: Claudiu Neagoe, Cornel Poprscu, București, Editura Ars Docendi, 2010, p. 120.

[3]Răzvan Theodorescu, *Civilizația românilor între medieval și modern. Orizontul imaginii (1550-1800)*, vol. II, București, Editura Meridiane, 1987, p.13.

[4]Grina-Mihaela Rafailă, *Actele domniei lui Şerban Cantacuzino aflate în patrimoniul Muzeului Municipiului Bucureşti*, Bucureşti, Editura Muzeului Municipal Bucureşti, 2014.

[5]Gheorghe Pîrnuță, Ion T Radu, Ion Lupu, *Învățământul în Muscel în secolele XVII-XIX*, editura Didactică și Pedagogică, București, 1968, p. 10.

[6]Grina Mihaela Rafailă, *op.cit*, p. 163, doc. 140.

[7]Gheorghe Pârnuță, Ștefan Trâmbaciu, *Mărturii și documente școlare muscelene (1215-1918)*, București, Editura Semne, 1997, p.12.

[8]Cătălin Boboc, „Ştiutori de carte şi slujitori ai scrisului în Ţara Românească (secolele XIV-XVI)", în *Argesis. Studii şi comunicări - Seria Istorie*, tom. XV, Piteşti, 2006, p. 270. A se vedea mai ales: Constantin Bălan, „Consideraţii privind activitatea ‹‹slujitorilor condeiului" şi semnificaţia prezenţei lor în arealul Ţării Româneşti în Evul de mijloc şi la începutul Epocii Moderne", în *Revista Arhivelor*, 1991, nr. 3, pp. 311-331.

Pitești. Vedere din centrul orașului.

MOTORSPORTUL ARGEŞEAN SE CONJUGĂ LA... TRECUT (XXII)

ing. Nicolae COSMESCU

Să continuăm fascinanta poveste a gloriosului automobilism argeșean, făcând o incursiune punctuală, în anii terminați în 9. Atunci s-au petrecut multe evenimente dramatice. De nedorit. Așadar:

1969

A fost anul de început al mișcării auto în Argeș, care unde se putea produce dacă nu în cadrul foarte tinerei Uzine de Autoturisme Pitești. Denumirea sa oficială la acele vremuri, an în care debuta și singurul campionat național de raliuri, existent și astăzi.

Despre cum a început sezonul am mai scris în aceste pagini. Cu mari speranțe la titlul absolut, datorită echipajului vedetă al celor de la Colibași, Ilioaea-Man. Mari speranțe „omorâte" chiar de cei în cauză. Să ne amintim în fugă de acel sfârșit nedorit, pentru a face legătura cu ultimul eveniment al anului, cu adevărat tragic, avându-i în prim-plan tot pe cei doi colegi de mașină.

,,Raliului României", o competiţie-maraton de circa 1700 km, îi fusese stabilit statul major în capitala Argeşului, ca un omagiu adus celor care de mai puţin de un an demaraseră producţia de autoturisme de oraş în ţara noastră. Iar uzina s-a implicat şi ea în organizarea cursei. Care juca și rolul de finală a campionatului.

Cursa în sine, în care toată suflarea argeşeană implicată direct sau nu îşi pusese speranţa în victoria noilor idoli, nu s-a finalizat aşa cum s-a dorit şi imaginat. Mircea Ilioaea a făcut o eroare de apreciere pe proba de la Oituz şi s-a oprit cu doar câteva sute de metri înainte de finiş, victimă a unei pene vulgare. Cursă compromisă, campionat sfârşit pentru el.

Raliul s-a încheiat în ziua următoare cu organizarea unei întreceri de viteză în plin oraş, în care onoarea uzinei va fi salvată de celelalte două echipaje. Al virtuozului într-ale pilotajului, Ion Răută, şi cel al acrobaticilor fraţi Morassi.

Când zgomotul motoarelor a încetat şi vraja trăirilor halucinante s-a sfârşit, realitatea s-a ivit în toată cruda sa brutalitate. Campionatul fusese jucat fără succes pentru sportivii şi formaţia fanion a Argeşului. Întâlnirea cu titlul se amâna pentru altă dată. Până atunci, va fi doar un vis inaccesibil.

Alergătorilor şi pasionaţilor locului le mai rămânea însă o speranţă, mai mult simbolică, pentru ultima întrecere a celuilalt campionat, cel de viteză în coastă, găzduit în toamnă pe superbul traseu al Mateiaşului.

Când pendula a bătut ora întrecerii, echipa „U.A.P.", în componență completă, și-a început antrenamentele. Atunci, însă, se va produce şi tragedia.

S-a întâmplat în preziua cursei de viteză în coastă, ce se organiza pe încântătorul traseu muscelean, echivalent la noi cu ceea ce este Spa-Francorchamps în Formula 1.

Pe atunci, fiindcă toate acestea s-au întâmplat demult, nu se închidea circulaţia decât în timpul cursei propriu-zise. Altfel, fiecare se descurca cum putea.

Cum maşinile Dacia 1100 nu aveau turometru, Ilioaea îşi procurase unul „portabil". Împrumutat de la un *essayeur* de la pistă. Cu ajutorul căruia aceştia reglau ralantiul. El nu asta intenţiona. Voia să exploateze motorul la parametrii săi maximi, dar fără a trece dincolo. Inconvenientul era că aparatul nu avea firele de conectare suficient de lungi, încât, pentru a-i fi citite indicaţiile, trebuia să stai aplecat peste spătarul scaunului-faţă. Şi cine din maşină putea adopta o asemenea poziţie? Desigur, nu pilotul. A făcut-o navigatorul. Pe un asemenea traseu, la care pericolul putea apărea oricând şi de oriunde, la o urcare mai virilă, Ilioaea, un pilot de excepţie, care părea călăuzit de un destin măreţ, un atacant prin excelenţă, de o adresă demoniacă, ce friza întotdeauna frontierele nebuloase ale limitei, intră „în scurt" în depăşirea unui camion. Deşi următorul viraj era destul de aproape, nu s-ar fi întâmplat nimic dacă din faţă nu apărea un Fiat 1800. La vederea acestuia, pentru a evita o coliziune frontală, pilotul apasă acceleraţia până la blană. Manevra îi reuşeşte, dar un uşor acroşaj la o asemenea viteză duce la pierderea controlului Daciei 1100. Care rulează haotic până într-un parapet în care îşi încheie evoluţia. Unde moartea programase cu mult înainte întâlnirea cu navigatorul acestuia, nefericitul Gelu Man.

Mulţi ani, în folclorul automobiliştilor, virajul cu pricina era cunoscut drept „virajul lui Ilioaea".

Tragedia îngrozeşte pe toată lumea. Spiritele se agită. Clevetitorilor şi cârcotaşilor care nu vedau cu

ochi buni „plimbările pe banii şi cu maşinile uzinei”, le venise apă la moară. De moment, conducera uzinei suspendă competiţiile automobilistice. Pericolul de a se renunţa total la ele planează ameninţător un timp considerabil.

Aşa se încheia un sezon nebun, plin de trăiri formidabile, multe dintre ele împinse dincolo de imaginaţie, ce au făcut ca trupa argeşeană să descindă încă din primul său an de existenţă în legenda naţională a acestui formidabil sport.

Pentru Mircea însă, ceea ce a urmat nu e de dorit nimănui. Au fost ani de tensiuni şi stres. De procese interminabile, cărora li s-au adăugat altele, conjugale. A trecut prin pronunţate crize morale şi psihologice. Au fost ani sabatici pentru sportivul spectaculos, impulsiv, dar extrem de eficient, care a declanşat scânteia cu efect de „big-bang” pentru automobilismul argeşean. O adevărată stea a pilotajului, care şi atunci când nu era într-o zi de excepţie, era mult mai bun decât cei mai mulţi.

Întâiul maestru al automobiliştilor de pe aceste meleaguri avea să fie ţinut ani buni departe de sportul care-l acaparase. În care ştia că poate fi cel mai bun, dar n-a putut să dovedească, fiindcă soarta-i întorsese spatele.

A revenit cu greu în activitatea sportivă.

1979

A fost un an de cotitură în istoria echipei de care am vorbit până acum. Se formase un nucleu de ingineri și alergători de mare clasă care dădeau mari speranțe pentru viitor: Andrei Bellu, Nicu Grigoraș, Ovidiu Scobai și Constantin Zărnescu. Campinoni cu toții. Primii doi la viteză, ceilalți la raliuri. Așa încât, după victoria din Turul Europei de la finalul anului precent, aceștia au primit pentru prima dată o baracă, în mijlocul pistei de încercări, în care să se poată regăsi toți și toate. Oameni și mașini. Întreaga echipă. Un mare câștig, care le-a creat componenților acesteia, sportivi și mecanici, o oarecare independență, neavută până atunci. Toți figurând cu acte, dar mai ales fizic, acolo. Conducătror al grupării a fost desemnat Scobai. Ceilalți trei acompaniindu-l în toate inițiativele. Cu această realizare se finaliza prima organizare adevărată a echipei.

Dar iată că, surpriză, la finalul anului, la puţin timp după ce „pusese mâna pe putere“, în calitate de coordonator al competiţilor, Scobai, singur şi nesilit de nimeni, anunţă că se retrage din postura de navigator, dedicându-se exclusiv manageriatului activității. Stupoare generală! Nu prea se întâmplă pe meleagurile mioritice să se oprească cineva atunci când e în plină glorie. Iar el era pe val mare: dublu campion absolut, dublu campion balcanic! Şi alte reuşite. Explicaţia, seacă și banală, a furnizat-o tot autorul anunţului: „starea sănătăţii“.

Din cauza şocurilor cauzate de probele pe „macadam“, avea mari probleme la coloană. Se vede treaba că starea sănătăţii sale era destul de precară, dacă a putut renunţa la colaborarea atât de glorioasă cu Ilie Olteanu. Nu i-a fost uşor să o facă, să-l anunţe pe Ilie. A trebuit să-l convingă pe Vezeanu să „intermedieze“, să i-o spună, deşi Olteanu nu-l prea agrea pe bucureştean. Iar el, Scobai, i-a promis lui Ştefan Iancovici, rămas subit fără copilot, că va merge cu el în cursele de „afară“. Deh, cine se lipsea la vremea aceea de plecările în străinătate? Şi au făcut, în ciuda durerilor pe care le acuza, câteva curse împreună.

Să ne întoarcem puțin în timp și să vedem de ce a trebuit Scobai „să-l consoleze” pe Iancovici.

În anii 1976 și 1977, acesta, împreună cu Vezeanu (un excelent om de relații) au devenit campioni absoluți. Un atu major era și mașina de care dispuneau, una de grupa cinci (a celor mai puternice automobile). În tot acel timp, Scobai începuse o bună colaborare cu talentatul pilot Ilie Olteanu. Numai că ei concurau pe o mașină din cea mai slabă grupa, grupa unu. Așa încât, talentul lui Olteanu nu avea cum să iasă în evidență. Și atunci, la finalul lui 1977, se produce prima mișcare șoc. Campionii *èn-titre* vor alerga în sezonul următor în grupa... unu, iar Olteanu și Scobai la grupa cinci!! Așa se pune capăt succeselor în raliuri a unui cuplu, altfel imbatabil. S-ar zice că e o lovitură de maestru, doar că eu o suspectez de o totală, dar mai ales ciudată, lipsă de *fair play*. Altfel, a fost un an excelent pentru grupare, căreia mai că nu i-a scăpat niciun titlu.

1989

Trebuie spus de la bun început că sezonul de care vom vorbi a fost cel mai dezastruos din istoria echipei. Un an ce trebuie uitat.

Pentru Ștefan Iancovici, 1989 se va dovedi la fel de frustrant ca cei precedenți. E perturbat de probleme tehnice care devin tot mai numeroase, împiedicându-l să mai cocheteze cu victoria.

Punctul cel mai de jos al carierei sale, punctul de non-retur, s-a înregistrat la Reşiţa, în acel 1989. Când produce o surpriză incredibilă. Inimaginabilă pentru tot trecutul său. Nu! Nu a câştigat. A fost descalificat, pentru neconformităţi în cutia de viteze!?

Avea să încheie cele două campionate în care era angrenat pe locuri modeste pentru el. Ce ar fi urmat după, dacă s-ar fi retras sau ar fi continuat să

spere, vor rămâne enigme eterne. Fiindcă ne-a părăsit. Dramatic, subit, dar mai ales ciudat.

Dramatic, fiindcă aceasta este caracteristica oricărei dispariţii de pe scena vieţii.

Subit, pentru că deşi avea 56 de ani, Ştefan Iancovici era încă în putere. Nu se manifestase niciun semn care să-i anunţe sfârşitul. Care nici măcar nu s-a produs pe vreun traseu de competiţii, unde se zice că orice pilot care se respectă, doar acolo poate muri cu demnitate. Viaţa sportivă cumpătată, pe care o dusese până atunci, nu-l predispunea la aşa ceva. Iancovici a fost victima unui stupid accident de circulaţie. Dar mai ales al conjuncturii imediat următoare acestuia.

Ciudat fiindcă s-a produs în primele zile ale mişcării din decembrie '89. Iancovici s-a urcat împreună cu soţia în autoturismul personal şi au plecat spre Banatul său natal, pentru a petrece acolo sărbătorile de iarnă. O iniţiativă cât se poate de „domestică". Un traseu cât se poate de banal. Însă, nu a apucat nici măcar să iasă din Capitală. Între fostul INMT şi vechea „benzinărie", un autocamion ce venea din sens opus a derapat instantaneu, a trecut peste zona verde ce despărţea cele două sensuri de mers, şi a izbit violent maşina condusă corect şi liniştit de marele campion. Impact produs cu o precizie de rachetă teleghidată, exact în dreptul acestuia. Omul care avea zeci de mii de km în braţe, cu reflexe net superioare covârşitoarei mulţimi a şoferilor, n-a avut timp de nicio reacţie. Nu i s-a lăsat nicio şansă.

După ce maşinile scăpate de sub control şi-au încheiat mişcarea haotică, Iancovici a fost scos din autoturism şi aşezat pe marginea drumului. După care, „un om de bine", aflat întâmplător în zonă, se apleacă asupra acestuia şi îl declară mort. Deşi nu era!? La rândul ei, ambulanţa vine să acorde „ajutor" la o jumătate de oră după ce fusese chemată!? Iancovici e dus la spital, unde mai trăieşte inconştient câteva ore, înainte de a deveni istorie. De aici şi ciudăţenia morţii sale.

Unii apropiaţi au fost chiar mai tranşanţi, calificând accidentul într-un singur termen. Extrem de dur, încât îl puteţi intui şi singuri, după cele citite. Dar care reflectă realitatea.

O dispariţie ce a cutremurat puternic lumea competiţiilor auto româneşti.

1989 a fost un an plin de necazuri și pentru un alt pilot de viteză al echipei, marele campion Victor Nicoară.

După atâtea şi atâtea succese zdrobitoare, Nicoară nu este nici el ocolit de deconcentrarea atât de specifică marii performanţe. Scobai, conducătorul echipei de la Colibaşi, consideră că sezonul dezastruos din 1989 s-a datorat unui „aer de paternalism", cu care oşanul începuse să-şi trateze adversarii. Iar de aici, şi o mai mică atenţie pregătirii materialului de concurs.

În analiza acestei aprecieri deloc măgulitoare, dar care venită din partea unui asemenea personaj nu poate fi ignorată, trebuie avut în vedere că raporturile dintre cei doi nu au fost niciodată prea fericite.

Sezonul de viteză din acel an se angajase destul de defectuos pentru eroul nostru. E învins în chiar etapa inaugurală, de către prietenul său, Gh. Preoteasa. Se întâmpla la Piteşti, la ei acasă. Contrar celor cu care ne obişnuise, Nicoară pare incapabil de replici ferme şi la coastă, unde în afară de Preoteasa mai e învins atât de Ovidiu Mazilu, cât şi de Silviu Dinu. Ambii de la Alfa ICSITA. Tot Colibaşi. La aceeaşi adresă poştală.

Aşa se ajunge la punctul culminant al evenimentelor nefaste pentru Victor, cursa organizată de reşiţeni. Pe coasta de la Valea Domanului îşi aduce aminte de zilele sale de glorie şi reuşeşte, în sfârşit, să se impună. Fervoarea succesului nu va ţine mult, pentru că vecinii de la Alfa ICSITA depun o contestaţie privind neconformitatea unor piese... precis indicate: volanta şi carburatorul!? Altfel imposibil de detectat, dar contestatarii erau în cunoştinţă de cauză.

Ilioaea (în dr.) și Man.
Un cuplu care nu a existat decât o vară.

Maşina îi este desfăcută, analizată, confirmându-se reclamaţia. Nicoară este descalificat. Iar odată cu el, echipa IAP.

Reşiţenii, deşi adversari ai săi, sunt şi ei vexaţi de cele întâmplate, dar plini de *fair play* îi sar imediat în ajutor. Îi aduc piese de serie, cumpărate direct din magazin! Pe care le prezintă oficialilor înainte de a-l ajuta pe piteştean să le monteze în vederea circuitului de a doua zi. Mai mult, din consideraţie pentru Victor, şi deranjaţi de o reclamaţie venită chiar „din propria curte", îi propun să rămână la ei!! Să alerge pentru clubul lor. Drept consecinţă a ceea ce Nicoară numeşte „legătura specială pe care o aveam cu ei, bazată pe seriozitate"!! Superb, dar mult prea rar pe aceste fermecătoare meleaguri. Refuză, desigur, oferta. În schimb, parcurge o noapte albă, frământat de gândul revanşei. Sportivă, bineînţeles! Îşi propune un pariu halucinant: să le ia un tur la toţi. Dar cu condiţia să plouă. O cursă încheiată cu un astfel de deznodământ ar fi dovedit că „sunt zero toţi".

În ziua cursei nu a plouat. Cu un carburator strict de serie şi cu un ambreiaj asemenea, ia un start prudent, să nu distrugă discul. După care, cu un efort superb, apreciat şi ovaţionat, Nicoară declanşează un atac devastator ce face vid în urma sa. Ceilalţi nici măcar nu-i mai simt mirosul eşapamentului. O cursă absolut grandioasă, o adevărată nebunie! Pe care Victor o încheie cu 2-3 metri înaintea liniei de sosire! În acea clipă, când înţelege dimensiunile uriaşe ale revanşei, când realizează ecartul fabulos pus între el şi contestatarii săi, cu siguranţă că toate tensiunile acumulate în el se risipesc precum fumul. Aşa i-a venit ideea să oprească maşina. Iar spectatorilor din zonă le este dat să trăiască o secvenţă unică, ce friza ficţiunea cea mai pură. Nicoară se dă jos, se duce la omul cu drapelul, îl îmbrăţişează şi se pupă cu el!! Ca o dovadă a sufletului său mare, ce i-a iertat pe oficiali. Pentru a evidenţia mai pregnant că şi aşa, tot nu poate fi depăşit de „corul denigratorilor". Secundele trec, dar „băieţii întârzie să apară". Pe timpul când era coborât din maşină, motorul acesteia are proasta inspiraţie să se oprească. Nicio problemă. Precum Jack Brabham, la Sebring în 1959, Victor, în entuziasmul general, îşi impinge maşina până ce trece linia de sosire. Chiar şi aşa, e tot primul care o face!

Spectacolul nu place însă oficialilor. Care-i înţeleg mesajul, dar îi găsesc şi o interpretare pugnitivă:

Iancovici (în dr.) și Vezeanu păreau destinați unui succes perpetuu, dacă...

„sfidarea partenerilor de competiţie”!? Ceea ce echivalează cu o nouă descalificare. A lui, şi evident, a echipei IAP.

După care, Nicoară nu mai acordă niciun interes competiţiilor din acel nefast an. Urmare a evenimentelor de la Reşiţa, el nu va figura în niciun clasament. Nici la „coastă“, nici la circuit. La rândul său, echipa uzinei este şi ea exclusă din cele două ierarhii.

Să aduci un asemenea „afront“ echipei IAP, care ani buni reprezentase automobilismul românesc în întrecerile internaţionale, echivala cu o veritabilă blasfemie.

Lumea parcă înnebunise de tot !

Cireașa de pe tort, dacă o putem numi așa, a constituit-o fuga din țară a lui Nicu Grigoraș, mare campion și preparator al motoarelor celor din echipă.

În 1989, la jumătatea campionatului, acesta iese din joc. Ultima data este văzut luând startul şi învingând, desigur, la Stâna de Vale şi Oradea. După care, clasamentele federaţiei notează în dreptul numelui său „absent“. De clasat, nici nu poate fi vorba! Este catalogat drept „exclus“, deşi cu punctele adunate până atunci ar fi obţinut încă un titlu la circuit. Autorităţile vremii aşa-i pedepseau pe cei care rămâneau în afara graniţelor.

Ce-l putea determina pe Grigoraş, sportiv cu rezultate strălucitoare, fără nicio grijă, care-şi putea satisface orice nevoie materială, chiar şi la vrema aceea de maximă frustrare pentru mai toţi românii, să plece? Pentru a ajunge la o concluzie rezonabilă, suntem nevoiţi să ne începem demersul cu ceva timp înaintea producerii faptului.

Trebuie spus că la compartimentul de competiţii al uzinei se realiza, în afara componentelor de care am mai vorbit, şi prepararea de maşini pentru Ministerul de Interne. Lucrări avantajoase atât material, pentru echipă, cât şi personal, prin dobândirea unor preţioase relaţii la care puteau apela. Şi după cum am văzut, Grigoraș era în graţiile lor. Îşi făcea concedii „afară“, sau „ieşea” fără probleme. Numai că, prin vara lui ’89, întâmplător sau nu, Nicu are ocazia să facă o constatare jenantă pentru el: prieteni de-ai lui, mai mari ai zilei, încep să-l trateze altfel. Ca pe un oarecare, nu cu condescendenţa şi atenţia de pâna atunci!? Iar el, un interiorizat şi un supersensibil, suferă. Începe să-şi pună întrebări asupra viitorului său. Și caută continuarea pe alte meleaguri. Din nefericire, fără cea mai mică realizare.

Victor Nicoară, și celebra sa oprire dinaintea liniei de sosire.

1999

Iată-ne ajunşi la capătul epopeii celei mai faimoase echipe de curse auto a României, din toate timpurile. Cea a uzinei Dacia, fără nicio îndoială! O echipă care decenii de-a rândul a fost stindardul automobilismului de pe aceste superbe meleaguri. Privită cu invidie sau adoraţie, „uzina" făcea legea, furniza campionii absoluţi. Nu-i scăpa mai nimic din ce se putea câştiga.

Dar a avut parte şi de perioade mai dificile, de care tocmai am aflat. Sau mai recentele acțiuni, de la jumătatea anilor '90, când ceilalţi, adversarii, au vrut să o marginalizeze, dacă nu chiar să o scoată în afara legii. Datorită super-maşinilor pe care le realizaseră. Așa încât, Necula şi oamenii aflaţi sub bagheta sa n-au mai avut acces la cele mai importante titluri naţionale.

Maşinile de grupa H, realizate prin apelul masiv la tehnologiile „de afară", erau printre vedetele curselor. Însă, spre ghinionul lor, evoluau într-o categorie proscrisă.

Singura „mărire" la care putea spera rămăsese victoria pe echipe. Ea era o provocare extremă, pentru că în mai bine de un deceniu nu o reuşise decât o singură dată. O „sensibilitate" ciudată, chiar impardonabilă, de care echipa n-a reuşit să se vindece.

Așa se ajunge în pragul unei noi ere, a intrării în grupul Renault. Perspectiva părea deosebit de atrăgătoare, cunoscându-se apetitul marelui constructor din Hexagon pentru sportul auto, dar şi excepţionalul *know-how* de care dispunea, sau *savoire faire* pe limba urmaşilor lui Voltaire. Cu toate acestea, Necula adoptă o poziţie de expectativă. „Nu avem o strategie valabilă pe tot anul, datorită mariajului cu Renault". Necula, *dixit*. Şi, aşteptându-l pe Renault, s-a preocupat de pregătirea unei Nove de 1,6 litri, în vederea omologării. De data asta, nu mai putea fi vorba de componente sau bazamente de VW, de care erau tixite „Super Novele". S-a avut în vedere repere de la Renault Maxi Clio, *bien sur* ! Le mai trebuia doar un motor „pe care îl speram când ar fi venit francezii".

Aceştia au venit, au văzut despre ce e vorba, şi probabil nu le-a plăcut că nu avea sigla lor. Dar desigur, altul a fost motivul pentru care n-au mai dat „verde" continuării. Aveau o strategie de dezvoltare a firmei şi ea era mult mai importantă decât reclama făcută de curse, sau evidenţierea mai rapidă a hibelor tehnice din concepţie, sau viciilor de fabricaţie, prin intermediul întrecerilor.

Nu s-a procedat cu brutalitate în stoparea activităţii. S-a avut în vedere chiar şi o externalizare a ei, dar până la urmă… nu s-au mai auzit zgomotele virile ce creşteau adrenalina doar când se apăsa scurt, dar până la blană, pedala de acceleraţie. Ce slobozea vreo 280 de cai putere. În varianta cu restrictor!

Și liniştea s-a aşternut definitiv peste compartimentul de competiţii de la Colibaşi. Culmea, tocmai când se împliniseră trei decenii de prezenţă continuă pe traseele de concurs româneşti şi ale unei părţi a lumii.

Atunci, în toamna lui 1999, s-a sfârşit istoria acesteia. Dar a făcut loc legendei.

Super-Novele au „explodat", iar cea mai glorioasă echipă argeșeană a dispărut.

Biserica Sf. Gheorghe, Pitești